

Cohesiebeleid in relatie tot plattelandsbeleid

**Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie**

Michael Van Zeebroeck

Cohesiebeleid in relatie tot plattelandsbeleid

Michael Van Zeebroeck

Juni 2011

Rapport, 68 blz.

Depotnummer: D/2011/3241/213

Departement Landbouw en Visserij
Afdeling Monitoring en Studie
Ellipsgebouw (6de verdieping)
Koning Albert II - laan 35, bus 40
1030 Brussel
Tel. 02 552 78 20 - Fax 02 552 78 21
✉E-mail: ams@vlaanderen.be

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Van Zeebroeck M. (2011) *Cohesiebeleid in relatie tot plattelandsbeleid*,
Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

Cohesiebeleid in relatie tot plattelandsbeleid

Inhoud

INHOUD	1
VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
INLEIDING	1
1 COHESIEBELEID 2007-2013: ALGEMEEN OVERZICHT	2
1.1 EUROPEES NIVEAU.....	2
1.2 VLAAMS NIVEAU	2
1.3 VERSCHILLENDE FONDSSEN IN VLAANDEREN: BESCHRIJVING.....	4
1.3.1 EFRO doelstelling 2.....	4
1.3.2 ESF doelstelling 2.....	5
1.3.3 EFRO doelstelling 3, Interreg.....	6
2 COHESIEBELEID 2007-2013 IN VLAANDEREN: HUIDIGE BETROKKENHEID VAN LAND- EN TUINBOUWSECTOR EN ANDERE PLATTELANDSACTOREN, WAAR ZIJN ER NOG KANSEN?	8
2.1 EFRO-DOELSTELLING 2	8
2.1.1 Huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren.....	8
2.1.2 Kansen voor land- en tuinbouwsector.....	15
2.2 EFRO-DOELSTELLING 3 (TERRITORIALE SAMENWERKING).....	22
2.2.1 Huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren.....	22
2.2.2 Kansen voor land- en tuinbouwsector.....	29
2.3 EUROPEES SOCIAAL FONDS (ESF).....	31
2.3.1 Huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren.....	31
2.3.2 Kansen voor land- en tuinbouwsector.....	31
3 BELEIDSMATIGE ANALYSE VAN HET COHESIEBELEID IN RELATIE TOT HET PLATTELANDSBELEID	33
3.1 INLEIDING.....	33
3.2 INHOUDELIJKE VERGELIJKING TUSSEN EFRO-DOELSTELLING EN ELFPO	33
3.2.1 Europees niveau.....	33
3.2.2 Vlaams niveau.....	35
3.3 DEMARCATIE-OVERLAP-COMPLEMENTARITEIT TUSSEN COHESIE- EN PLATTELANDSBELEID	36
3.3.1 Europees niveau.....	36
3.3.2 Vlaams niveau.....	37
3.4 IN WELKE MATE ONDERSTEUNT HET COHESIEBELEID HET PLATTELAND?	38
3.4.1 Europees niveau.....	38
3.4.2 Vlaams niveau.....	39
3.5 HOE GEBIEDSGERICHT IS HET VLAAMSE ELFPO (PDPO) TEGENOVER HET VLAAMSE EFRO PROGRAMMA?	39
3.6 COHESIEBELEID POST 2013: MOGELIJKE IMPACT OP HET PLATTELANDSBELEID	40
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	44
4.1 CONCLUSIES.....	44
4.2 AANBEVELINGEN.....	46
BRONNEN	48
TABELLEN	50
AFKORTINGEN	51

**BIJLAGE: GESCHIEDENIS VAN HET COHESIEBELEID MET FOCUS OP DE RELATIE MET HET
PLATTELANDSBELEID** I

4.3	EUROPA.....	I
4.3.1	<i>Periode 1989-1993</i>	<i>i</i>
4.3.2	<i>Periode 1994-1999</i>	<i>iv</i>
4.3.3	<i>Periode 2000-2006</i>	<i>iv</i>
4.3.4	<i>Periode 2007-2013</i>	<i>vi</i>
4.4	VLAANDEREN.....	VI

Voorwoord

De studie past binnen het beleidsvoorbereidende werk voor de uitbouw van het programma voor plattelandontwikkeling voor de komende programmaperiode 2014-2020. Dank gaat uit naar het Agentschap Ondernemen en de afdeling Structuur en Investerings van het Agentschap Landbouw en Visserij voor het ter beschikking stellen van informatie.

Deze studie werd voorbereid in de periode oktober 2010-december 2010 en afgewerkt in het voorjaar 2011.

Samenvatting

Onder het Europese cohesiebeleid vallen drie Europese fondsen: het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europese Sociale Fonds (ESF) en het cohesiefonds. Enkel EFRO en ESF zijn actief binnen Vlaanderen. EFRO bestaat uit twee afzonderlijke programma's: doelstelling 2 en doelstelling 3. Onder doelstelling 2 rekt men het programma 'Regionaal Concurrentievermogen en Werkgelegenheid' en onder doelstelling 3 'de Europese interregionale samenwerking (interreg)'. Het Vlaamse EFRO-programma heeft een sterke economische focus met veel aandacht voor innovatie, de versterking van het ondernemerschap en de versterking van de ruimtelijk-economische factoren. Het Vlaamse ESF-programma heeft een belangrijke sociale dimensie die toegepast wordt op het arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid. Wat de Europese middelen betreft kan in vergelijking tot het Europese Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) de volgende randschikking gemaakt worden: 1) ESF: 468 miljoen euro, 2) ELFPO: 254 miljoen euro, 3) EFRO - doelstelling 2: 201 miljoen euro, 4) EFRO - doelstelling 3: 119 miljoen euro.

De betrokkenheid van de land- en tuinbouwsector en van andere plattelandsactoren binnen het cohesiebeleid in Vlaanderen werd nagegaan. De analyse is gebeurd op basis van het aantal goedgekeurde projecten voor EFRO-doelstelling 2 in de periode januari 2007 tot oktober 2010 en voor EFRO-doelstelling 3 en ESF voor de periode januari 2007 tot december 2010. Voor EFRO-doelstelling 2 bedroeg de goedgekeurde steun in die periode 53% van het beschikbare budget 2007-2013. Voor EFRO-doelstelling 3 was dat 64%. Voor het ESF-programma was dat beperkt omdat in 2007-2008 vooral middelen van de vorige programmaperiode ingezet werden. Naast de analyse van de betrokkenheid van de land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren werd ook nagegaan waar er nog kansen liggen binnen de huidige programmaperiode.

In de periode 2007-2010 werd 2,6 miljoen euro EFRO-doelstelling 2 steun toegekend aan projecten waarbij uitsluitend land- of tuinbouwbedrijven de rechtstreekse of onrechtstreekse begunstigde waren. Dat komt overeen met 2,4% van de toegekende EFRO-steun in die periode. 1,3 miljoen euro was bestemd voor plattelandsprojecten waarbij naast andere plattelandsactoren ook de landbouwsector betrokken was. Als beide samengeteld worden, kan gesteld worden dat 3,9 miljoen of 3,7% van de totale toegekende steun geheel of gedeeltelijk bestemd was voor de land- en tuinbouwsector. Als de steun voor deze projecten ook nog samengenomen wordt met de steun voor plattelandsprojecten waarbij de land- en tuinbouwsector geen voorname partner is, kan gesteld worden dat 4,5 miljoen euro of 4,2% van de totale toegekende steun in de periode 2007-2010 gericht was op plattelandsontwikkeling. Er konden tevens een beperkt aantal goedgekeurde EFRO-projecten teruggevonden worden die niet specifiek gericht zijn op de land- en tuinbouwsector en ook niet op andere plattelandsactoren, maar waaruit (mogelijk) de land- en tuinbouwsector ook voordeel kan halen.

Dat er binnen de prioriteit 1 'innovatie van de plattelandseconomie' verschillende projecten terug te vinden zijn binnen de land- en tuinbouwsector is evident, maar de meeste projecten zijn toch gericht naar andere plattelandsactoren.

Binnen heel prioriteit 2 'ondernemerschap' (budget 2007-2013: 33,2 miljoen euro) was geen enkel project terug te vinden binnen de landbouwsector. Verschillende projecten bestemd voor kmo's zouden qua inhoud ook toepasbaar zijn op de landbouwsector.

Binnen prioriteit 3 'ruimtelijk-economische omgevingsfactoren', zo blijkt uit de analyse, zijn er weinig tot geen kansen voor de land- en tuinbouwsector naast het stimuleren van de ontwikkeling van glastuinbouwzones, wat al gebeurt.

Binnen prioriteit 4 'stedelijke ontwikkeling' zijn er kansen voor het stimuleren stadslandbouw, meer bepaald onder het aandachtspunt 'de ontwikkeling van kwalitatief hoogstaand wijk- en buurtgroen, gekoppeld aan groen-blauwe netwerken'. Hierin zou stadslandbouw een plaats kunnen krijgen naast de andere groenvoorzieningen in de vorm van natuurgebieden en parken.

Binnen EFRO-doelstelling 3 'Europese interregionale samenwerking' werden 20 projecten teruggevonden die landbouw- en/of plattelandsgerelateerd zijn in de periode 2007-2010. Dat komt overeen met 4,0% van de toegekende steun in die periode. Deze projecten zijn bijna allemaal terug te vinden binnen twee grensoverschrijdende programma's: grensregio Vlaanderen-Nederland en Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen. Binnen de andere programma's, vijf in totaal, zijn de goedgekeurde landbouwgerelateerde projecten beperkt. Uit de focuspunten van de deze programma's blijkt nochtans dat landbouwgerelateerde projecten hier zeker ook voor aanmerking komen.

Er werd binnen ESF 2007-2013 geen enkel project teruggevonden waarbij land- of tuinbouwbedrijven of specifieke plattelandsactoren betrokken zijn. Er werden wel enkele projecten teruggevonden binnen het ruimere agrobusinesscomplex onder het thema 'opleiding van werknemers'.

Naast de screening van de projecten gerelateerd aan land- en tuinbouw werd in de studie op beleidsmatig niveau het cohesiebeleid (meestal beperkt tot EFRO doelstelling 2) vergeleken met het plattelandsbeleid. Dat gebeurde zowel op het Europese als op het Vlaamse niveau. Uit de inhoudelijke vergelijking van de Europese verordeningen voor cohesie- en plattelandsbeleid kunnen de volgende conclusies getrokken worden. De sociale dimensie van leefkwaliteit, dus ook op het platteland, is geen thema van EFRO-doelstelling 2, terwijl dat wel duidelijk vervat zit in as 3 van het plattelandsbeleid. Innovatie is zowel een thema van EFRO-doelstelling 2 als van het plattelandsbeleid, maar het concept van innovatie is inhoudelijk beter uitgewerkt binnen EFRO. Verder werd vastgesteld dat de meeste doelstellingen binnen EFRO aangaande 'verbetering van het milieu' een tegenhanger hebben binnen het plattelandsbeleid.

In de studie wordt eveneens ingegaan op de problematiek van demarcatie, overlap en complementariteit tussen de verschillende EU fondsen. Lidstaten zijn verplicht om demarcatie in beschouwing te nemen bij de ontwikkeling van de programma's voor verschillende fondsen. Deze 'demarcatie' verzekert het vermijden van dubbele financiering van projectkosten door verschillende EU-fondsen. Het systeem waarmee deze demarcatie georganiseerd wordt, is echter door de lidstaat zelf in te vullen. Sommige systemen sluiten complementariteit zo goed als uit, andere maken dat wel nog mogelijk. In sommige regio's is complementariteit sterk uitgesproken (de zogenaamde geïntegreerde aanpak), in andere regio's is dat minder het geval. In Vlaanderen is de complementariteit tussen EFRO en PDPO vooral aanwezig op niveau van de gebiedsgerichte werking van as 3.

Hoewel het Europese Cohesiebeleid voor 2007 duidelijk gebiedspecifiek tewerk ging (zie bijlage studie), is dat door de hervorming van het cohesiebeleid voor de periode 2007-2013, alvast in Vlaanderen, verminderd. Het werd vanaf 2007 immers mogelijk om EFRO-doelstelling 2 steun in te zetten voor alle regio's waarvan het per capita bruto binnenlands

product hoger dan 75% van het EU gemiddelde bedraagt. Voor Vlaanderen is dat heel het Vlaamse grondgebied.

Ten slotte werden de mogelijke gevolgen voor het plattelandsbeleid na 2013 van de voorgestelde hervormingen voor het cohesiebeleid geanalyseerd. Deze analyse was gebaseerd op de communicatie van de Europese Commissie in november 2010 over het toekomstige cohesiebeleid. Een eerste vaststelling is dat het begrip 'territoriale cohesie' op EU-niveau nogal ruim omschreven is. Elke lidstaat of regio kan er zijn eigen interpretatie aan geven. Het ziet er naar uit dat er een gemeenschappelijke strategisch kader (GSK) gecreëerd zal worden voor alle EU fondsen, dus inclusief ELFPO. De optie wordt echter opengelaten om het ELFPO verder te integreren in het cohesiebeleid door opname van bepalingen hierover in de partnerschapovereenkomsten tussen EU en lidstaten met betrekking tot cohesiebeleid. De beleidsaanbeveling in dat verband is dat afstemming van de doelstellingen tussen de verschillende EU fondsen, zoals op het niveau van het GSK, een goede zaak is. Als de Commissie beslist om toch de geïntegreerde aanpak sterk door te drijven, moet ervoor gezorgd worden dat de kans op juridische-institutionele problemen vermeden wordt en dat voldoende flexibiliteit ingebouwd wordt. Een andere beleidsaanbeveling uit de studie is dat de aandacht voor land- en tuinbouwsector en platteland in het cohesiebeleid 2014-2020 minstens behouden moet blijven, maar nog versterkt kan worden. Een laatste aanbeveling is ook dat het toekomstige Pijler 2-beleid (PDPO III) gebruikt kan worden om ondernemerschap en innovatie te versterken. Bij de ontwikkeling van PDPO III kan gekeken worden naar de goede praktijken hierover binnen het huidige Vlaamse EFRO-doelstelling 2-programma.

Inleiding

De land- en tuinbouwsector is goed vertrouwd met de mogelijkheden die Pijler II, het Programma voor Plattelandsontwikkeling Vlaanderen biedt voor de sector en het platteland. De andere Europese programma's zijnde het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds zijn minder goed gekend binnen de land- en tuinbouwsector. Deze twee fondsen maken deel uit van het Europese cohesiebeleid. Het cohesiebeleid en het plattelandsbeleid hebben een gemeenschappelijke geschiedenis (periode 1988-2006). Sinds 2007 valt het plattelandsbeleid echter volledig buiten het cohesiebeleid. Wat de geschiedenis betreft van het cohesiebeleid, specifiek in relatie tot het plattelandsbeleid wordt verwezen naar de bijlage van de studie. Deze geschiedenis is interessant in relatie tot mogelijke toekomstige ontwikkelingen van cohesie- en plattelandsbeleid na 2013. De studie zelf focust echter op het huidige cohesie- en plattelandsbeleid, de periode 2007-2013.

In een eerste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het cohesiebeleid 2007-2013 en de invulling die Vlaanderen eraan gegeven heeft. Dit eerste hoofdstuk bevat geen specifieke gegevens in relatie tot land- en tuinbouwsector. Lezers die vertrouwd zijn met het cohesiebeleid kunnen dan ook onmiddellijk overgaan naar Hoofdstuk 2.

Het cohesiebeleid 2007-2013 staat open voor alle economische sectoren en is gebiedsdekkend, in een tweede hoofdstuk wordt nagegaan in welke mate de land- en tuinbouwsector en plattelandsactoren aan bod komen binnen de Vlaamse invulling van het Europese cohesiebeleid. Eerst wordt een analyse gemaakt van de mate waarin de land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren 'begunstigden' zijn van het cohesiebeleid. In de mate van het mogelijke wordt dat uitgedrukt in financiële termen. In hetzelfde hoofdstuk wordt ook nagegaan waar er nog kansen liggen voor de land- en tuinbouwsector binnen de huidige programmaperiode en indien het beschikbare budget binnen een bepaalde 'prioriteit' (jargon uit Cohesiebeleid, zie hoofdstuk 1) dat niet meer toelaat, waar er kansen liggen voor de land- en tuinbouwsector binnen een toekomstig Cohesiebeleid 2014-2020, in de veronderstelling dat er geen drastische ommeezwaai in Europees en/of Vlaams beleid zal plaatsvinden.

In een derde en laatste hoofdstuk wordt meer beleidsmatig ingegaan op de verschillen tussen cohesie- en plattelandsbeleid. Deze vergelijking vindt steeds plaats vanuit Europees en vanuit Vlaams perspectief. Naast de inhoudelijke vergelijking wordt ook ingegaan op de problematiek van de dubbelfinanciering, het Europese verbod om eenzelfde 'project' te financieren met verschillende Europese fondsen. Er werd ook nagegaan in welke mate het cohesiebeleid op zich bijdraagt tot plattelandsontwikkeling en de gebiedsspecificiteit tussen Vlaamse EFRO-doelstelling 2-programma en PDPO werd vergeleken. In dit hoofdstuk wordt ook vooruit gekeken naar het cohesiebeleid post 2013 en de mogelijke impact hiervan op het plattelandsbeleid. Ten slotte worden ook nog conclusies getrokken en enkele beleidsaanbevelingen geformuleerd.

1 Cohesiebeleid 2007-2013: algemeen overzicht

1.1 Europees niveau

Cohesiebeleid, ook soms regionaal beleid genoemd, is ontworpen om de verschillen tussen de niveaus van de sociale en economische ontwikkeling in de gehele EU regio's te verminderen en dat zowel in de steden als op het platteland. Gedreven door het overkoepelende beginsel van de Europese solidariteit, is het een beleid dat achterstanden wil aanpakken en potenties wil creëren, zodat regio's kunnen bijdragen tot het bereiken van meer groei en concurrentievermogen. Cohesiebeleid is geoperationaliseerd door middel van drie fondsen, gezamenlijk bekend als de "Structuurfondsen", zijnde het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Sociaal Fonds (ESF) en het Cohesiefonds. De mate waarin deze fondsen steun verlenen in een regio, hangt gedeeltelijk af van de aanpak door de lidstaten en regionale overheden, die in het kader van de communautaire strategische richtsnoeren inzake cohesie, nationale strategische prioriteiten en operationele programma's vastleggen. Vanuit Europa worden in de periode 2007-2013 drie doelstellingen afgebakend.

Met **doelstelling 1** worden deze regio's bedoeld waarvan het per capita bruto binnenlands product minder dan 75% van het EU gemiddelde bedraagt. Doelstelling 1 wordt ook **convergentie** genoemd. Binnen deze regio's kan een beroep gedaan worden op EFRO voor de economische georiënteerde steun en op ESF voor de eerder sociaal georiënteerde steun. Voor sommige doelstelling 1 regio's is ook het cohesiefonds toegankelijk. Het cohesiefonds kan ingeschakeld worden indien het bruto binnenlands product per capita van het land waarbinnen de regio gelegen is minder dan 90% bedraagt van het EU gemiddelde. Voor de periode 2007-2013 zijn dat Portugal, Griekenland, Spanje en de nieuwe lidstaten.

Met **doelstelling 2** worden in de 2007-2013 periode alle gebieden bedoeld die niet voor doelstelling 1 in aanmerking komen, dus gebieden met bruto binnenlands product hoger dan 75% van EU gemiddelde. De focus van doelstelling 2 is het creëren van regionale competitiviteit en werkgelegenheid. Binnen deze gebieden kunnen EFRO en ESF aangesproken worden.

Met **doelstelling 3** wordt in de 2007-2013 periode de **Europese interregionale samenwerking** bedoeld. Met deze samenwerking wordt gewerkt rond aangelegenheden van strategisch belang of rond gemeenschappelijke problemen die een gerichte en geïntegreerde aanpak vereisen die de nationale grenzen overstijgt.

1.2 Vlaams niveau

België ontvangt bijna 2 miljard steun vanuit het Europese cohesiebeleid voor de periode 2007-2013, hiervan gaat 557 miljoen naar de provincie Henegouwen dat phasing-out gebied is binnen doelstelling 1 (phasing out betekent geen subsidie meer binnen doelstelling 1 post 2013). In Tabel 1 worden de beschikbare Europese middelen voor België voor doelstelling 2 en 3 weergegeven. De bedragen zijn uitgedrukt in prijzen van 2004.

Tabel 1 Overzicht van de financiële verdeling van het beschikbare budget 2007-2013 voor cohesiebeleid in België, miljoen euro

	Vlaanderen	Waals gewest	Brussel Hoofdstedelijk Gewest	Federaal ¹
Doelstelling 2	594	447	182	39
Doelstelling 3	105	62	4	0
Totaal	699	509	186	39

Bron: mededeling aan de leden van de Vlaamse regering van 06/04/10 betreffende oriënterende elementen voor een Vlaams standpunt over het cohesiebeleid na 2013

In lopende prijzen ontvangt Vlaanderen voor de periode 2007-2013 788 miljoen euro, verdeeld over 469 miljoen euro via het ESF (Beleidsdomein werk en sociale economie) en 320 miljoen euro via het EFRO (Beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie). 119 miljoen euro van het laatste bedrag is voor de territoriale samenwerking (doelstelling 3). Binnen ESF is in tegenstelling tot de vorige programmaperioden geen apart budget meer voorzien voor de Interregionale samenwerking (bv. EQUAL bestaat niet meer). Binnen het ESF (doelstelling 2) operationele programma is er 23 miljoen euro voor Europese middelen voor transnationale samenwerking.

Voor ESF en EFRO geldt de regel van de cofinanciering. De middelen die door de Vlaamse Overheid voorzien worden bedragen 551 miljoen euro voor ESF en 228 miljoen euro voor EFRO. In totaal gaat het dan over een budget van 1,020 miljard euro voor ESF en 0,548 miljard voor EFRO. Ook de provincies, steden, gemeenten en private sector doen een inbreng. De private inbreng voor doelstelling 2 bedraagt naar schatting 91,6 miljoen euro voor ESF en 81,9 miljoen euro voor EFRO.

Specifiek voor het EFRO doelstelling 2 programma is aan lopende prijzen 201 miljoen euro aan Europese subsidie beschikbaar, waarbij 215 miljoen euro aan overheidsbijdrage komt (Vlaamse overheid + provincies + steden en gemeenten), wat het totaal brengt op 416 miljoen euro.

Ter vergelijking, de Europese middelen die ter beschikking worden gesteld via het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (ELFPO) bedragen voor Vlaanderen 254 miljoen euro. Hierbij komen nog 459 miljoen euro aan Vlaamse middelen wat het totaal op 713 miljoen euro brengt.

Wat de Europese middelen betreft uit de drie fondsen kan de volgende randschikking gemaakt worden: 1) ESF (469 miljoen euro), 2) EFRO (320 miljoen euro) en 3) ELFPO (254 miljoen euro).

Indien voor de structuurfondsen ook een opdeling gemaakt wordt naar doelstelling is er de volgende rangschikking te maken aangaande de beschikbare Europese middelen:

1) ESF – doelstelling 2 - 468 miljoen euro, 2) ELFPO 254 miljoen euro, 3) EFRO – doelstelling 2 – 201 miljoen euro, 4) EFRO – doelstelling 3 (interregionale samenwerking) 119 miljoen euro.

¹ Federaal ESF programma

1.3 Verschillende fondsen in Vlaanderen: beschrijving

1.3.1 EFRO doelstelling 2

Voor de programmaperiode 2007 - 2013 keurden de Vlaamse regering en de Europese Commissie een operationeel meerjarenprogramma goed, opgebouwd rond vier prioriteiten. Het programma bestrijkt het volledige Vlaamse grondgebied en heeft tot doel het versterken van het concurrentievermogen, het bevorderen van de aantrekkingskracht van de Vlaamse regio's en het stimuleren van de werkgelegenheid.

Deze worden opgelijst in Tabel 3, inclusief de bijhorende operationele doelstellingen (OD). Aan elk van de prioriteiten wordt een bepaald percentage van de Vlaamse EFRO doelstelling 2 middelen toegekend.

Bij aanvang van het programma werden de middelen evenwichtig over de prioriteiten gespreid. In maart 2010 werd - op basis van een tussentijdse evaluatie en om aan de sterke vraag inzake bepaalde thema te voldoen - door het bevoegde Comité van Toezicht beslist 15 miljoen euro (7 % van de middelen) te verschuiven van prioriteit 2 naar prioriteit 3. Tevens werd beslist een budget van 3 miljoen euro (verdeeld over de prioriteiten 1 en 3) voor te behouden voor de ondersteuning van investeringen in energie-efficiëntie en hernieuwbare energie in de sociale huisvesting (Mededeling aan de leden van de Vlaamse regering van 06/04/10 betreffende oriënterende elementen voor een Vlaams standpunt over het cohesiebeleid na 2013).

In Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de verschillende prioriteiten en operationele doelstellingen van het EFRO – doelstelling 2 programma.

Tabel 2 Overzicht van de prioriteiten en operationele doelstellingen

Prioriteiten	Operationele doelstellingen
Prioriteit 1: Kenniseconomie en innovatie	OP1: Sensibilisering
	OP2: Begeleiding
	OP3: Samenwerking
	OP4: Internationalisering
	OP5: Vernieuwde voorbeelden van kennisvalorisatie
	OP6: Innovatie van de plattelandseconomie
Prioriteit 2: Ondernemerschap	OP1: Stimuleren van ondernemingszin en ondernemersvaardigheden
	OP2: Creëren van faciliterend start-, groei en overnamekader
	OP3: Stimuleren van internationaal ondernemen
Prioriteit 3: Ruimtelijk- economische omgevingsfactoren	OP1: Duurzame versterking van de economische poorten, economische netwerken en de internationale multimodale bereikbaarheid
	OP2: Kwaliteitsvolle bedrijventerreinen en bedrijfshuisvestingsmogelijkheden
	OP3: Realiseren van Vlaamse en subregionale hefboomprojecten
	OP4: Benutten van verduurzamingspotenties van economische concentraties
Prioriteit 4: Stedelijke Ontwikkeling	OP1: Ondersteunen van geïntegreerde stedelijke ontwikkelingsprojecten, die een positieve bijdrage leveren tot het economische succes van een stad en zijn regio
	OP2: Verhogen van de stedelijke vitaliteit in de grootsteden Antwerpen en Gent, met bijzondere aandacht voor achtergestelde buurten, door het ondersteunen van kleinschalige stedelijke projecten op buurt – en wijkniveau

In Tabel 3 wordt de geplande subsidie per operationele doelstelling weergegeven.

Tabel 3 Overzicht van geplande subsidie per operationele doelstelling voor EFRO doelstelling 2

Prioriteit/operationele doelstelling	Geplande Europese uitgaven (euro)
P1OD1	2.411.355
P1OD2	7.234.065
P1OD3	12.056.775
P1OD4	4.822.710
P1OD5	14.468.129
P1OD6	6.992.929
Interregionale samenwerking	241.135
Prioriteit 1 Totaal	48.227.098
P2OD1	13.290.839
P2OD2	13.290.839
P2OD3	6.404.285
Interregionale samenwerking	241.135
Prioriteit 2 Totaal	33.227.098
P3OD1	12.404.285
P3OD2	22.129.484
P3OD3	22.129.484
P3OD4	6.322.710
Interregionale samenwerking	241.135
Prioriteit 3 Totaal	63.227.098
P4OD1	38.340.542
P4OD2	9.645.419
Interregionale samenwerking	241.135
Prioriteit 4 Totaal	48.227.098
Technische bijstand	8.037.850

1.3.2 ESF doelstelling 2

Het ESF operationele programma 2007-2013 is opgebouwd rond prioriteiten en aandachtsgebieden. Wat de prioriteiten betreft, worden er drie verticale en twee horizontale onderscheiden. De verticale prioriteiten, die verder worden opgesplitst in assen, hebben tot doel het (al grotendeels) regulier Vlaamse arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid te versterken. De horizontale prioriteiten hebben tot doel het Vlaamse arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid te innoveren en te ondersteunen in zijn evolutie. Aan elk van de prioriteiten wordt een bepaald percentage van de Vlaamse ESF-middelen toegekend.

Prioriteit 1 (verticaal): Talentactivering en duurzame integratie op de arbeidsmarkt (61% van de middelen).

Deze prioriteit is gericht op de integratie van mensen op de arbeidsmarkt en op het behoud van tewerkstelling. Zij is onderverdeeld in drie assen die overeenstemmen met drie transities in het leven (“van onderwijs naar werk”, “van werkloosheid naar werk” en “van werk naar werk”).

Prioriteit 2 (verticaal): Bevorderen van sociale inclusie van kansengroepen via maatgericht werken (15% van de middelen).

Deze prioriteit heeft als doel om de meervoudig achtergestelde groepen via extra maatgerichte acties te helpen bij hun integratie op de arbeidsmarkt. Hierin zijn drie assen voorzien

opgesteld rond concrete activiteiten (“werkervaring”, “aangepaste trajecten voor kansengroepen” en “instroom-doorstroom-uitstroom in het kader van de sociale economie”).

Prioriteit 3 (verticaal): Ondernemings- en organisatiecultuur focussen op mens en maatschappij (10% van de middelen).

Deze prioriteit bestaat uit twee assen. Enerzijds beoogt zij een activering van de arbeidsorganisatie en de introductie van (nieuwe) tools in human resource management. Anderzijds worden hiermee ook actieve herstructureringsmaatregelen gefinancierd.

Prioriteit 4 (horizontaal): Innovatie (5% van de middelen).

Via deze prioriteit wil Vlaanderen consequent sociale innovatie inbouwen als hefboom voor de dynamiek van het Vlaamse arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsbeleid.

Prioriteit 5 (horizontaal): Transnationale en interregionale samenwerking (ca. 5% van de middelen).

Deze prioriteit wil bijdragen tot het leerproces dat continu over heel Europa bezig is. Transnationale en interregionale projecten mikken op wederzijds leren tussen Vlaanderen en het buitenland, waarbij volgende niveaus worden onderscheiden: “samenwerking tussen ESF-autoriteiten in Europa”, “projecten op initiatief van het beleid”, “projecten voortvloeiende uit een opportuniteit in de themawerking” en “internationale uitwisseling van ervaringen”.

Naast deze vijf prioriteiten worden nog twee horizontale aandachtsgebieden onderscheiden, namelijk “gender” en “diversiteit”. Projectpromotoren dienen deze aandachtsgebieden te respecteren in elk van hun projecten ondersteund door Vlaamse ESF-financiering.

1.3.3 EFRO doelstelling 3, Interreg

In 1990 lanceerde de Europese Commissie het Interreg-initiatief, na kleinere experimenten in 1988 – 1989 met grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten.

Bij het begin van de huidige programmaperiode werd Interreg IV of “Europese territoriale samenwerking” boven de doopvont gehouden. Net zoals in de programmaperiode 2000-2006 worden drie perspectieven onderscheiden, namelijk: een grensoverschrijdend perspectief (Interreg IVA): gericht op economische en sociale integratie in grensgebieden; een transnationaal perspectief (Interreg IVB): gericht op territoriale integratie op ruimtelijk-economisch vlak via pilootprojecten in grote territoriale omschrijvingen²; en een interregionaal perspectief (Interreg IVC): gericht op netwerk- en ervaringsuitwisseling over regionale ontwikkeling tussen regio’s in de gehele EU.

Naar inhoud ligt de nadruk binnen Interreg IV op geïntegreerde projecten met als doel het aanmoedigen van innovaties in ondernemingen; het stimuleren van het ondernemerschap en de groei van de kenniseconomie; de aantrekkelijkheid en de toegankelijkheid van lidstaten, regio’s en steden te vergroten door de vervoer- en communicatie-infrastructuur te verbeteren; en de bescherming van het milieu en het gezamenlijk beheer van natuurlijke en technologische risico’s. De EFRO-middelen voor IVA en IVB worden binnen de EU over de lidstaten verdeeld. De aan België toegewezen middelen worden vervolgens na intra-Belgische onderhandelingen onder de gewesten verdeeld. Voor de interregionale programma’s (IVC) blijven de middelen in handen van de Europese Commissie.

² Voor Vlaanderen zijn dit Noordwest Europa en de Noordzeeregio

Tabel 4 geeft de verdeling van de middelen weer over de negen Interreg IV programma's waaraan Vlaanderen participeert. Elk van de betrokken lidstaten bij de IVA en IVB programma's kent een bepaald bedrag toe aan het programma. De som van de bedragen vanuit de lidstaten vormt het totale budget waarover de respectieve programma's beschikken.

Tabel 4 Geplande EFRO-budget door de interregionale samenwerking onderverdeeld per deelprogramma

	Programma	EFRO budget	EFRO inbreng Vlaanderen	% EFRO inbreng Vlaanderen
Interreg IVA: grensoverschrijdende samenwerking	Grensregio Vlaanderen-Nederland	94.873.561	45.561.680	48
	Euregio Maas-Rijn	72.044.843	15.765.729	22
	Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	138.133.331	23.503.899	17
	2 Zeeën	167.000.183	15.000.000	9
Interreg IVB: transnationale samenwerking	Noordwest Europa	355.443.293	11.034.469	3
	Noordzee Regio	138.538.957	7.660.210	6
Interregionale samenwerking IVC*	Interreg IVC	321.321.762	NVT	
	Urbact	53.319.170	NVT	
	Interact	30.154.277	NVT	
Totaal		1.370.829.377	118.525.987	

* het European Observation Network for Territorial Development and Cohesion (ESPON) programma wordt buiten beschouwing gelaten

Bron: Standpunt van de Vlaamse regering van 15/10/10 betreffende EU cohesiebeleid na 2013

2 Cohesiebeleid 2007-2013 in Vlaanderen: huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren, waar zijn er nog kansen?

2.1 EFRO-doelstelling 2

2.1.1 Huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren

Om te kunnen inschatten in welke mate de landbouwsector en in ruimere zin ook de andere actoren op het platteland betrokken zijn bij het EFRO-programma in Vlaanderen werden de goedgekeurde projecten in de periode 2007-2010 geanalyseerd (beschikbaar op EFRO website: www.efro.be). In Tabel 5 worden per prioriteit en per operationele doelstelling het aantal goedgekeurde projecten en bijhorende toegekende subsidie weergegeven van:

1. Alle projecten
2. Projecten specifiek gericht op de land- en tuinbouwsector
3. Projecten gericht op plattelandsactoren waarbij de land- en tuinbouwsector geen voorname partner is
4. Projecten gericht op plattelandsactoren waarbij de land- en tuinbouwsector ook een belangrijke partner is

De analyse gebeurde op de lijst goedgekeurde projecten tot oktober 2010. De totale goedgekeurde steun over deze periode bedroeg 53% van de beschikbare steun 2007-2013. Uit de tabel blijkt dat in de periode 2007-2010³ 2,6 miljoen euro toegekend werd aan projecten waarbij uitsluitend land- of tuinbouwbedrijven de rechtstreekse of onrechtstreekse begunstigde waren. Dat komt overeen met 2,4% van de toegekende EFRO-steun in die periode. 1,3 miljoen euro was bestemd voor plattelandsprojecten waarbij naast andere plattelandsactoren ook de landbouwsector betrokken was. Indien beide samengeteld worden kan gesteld worden dat 3,9 miljoen of 3,7% van de totale toegekende steun in de periode 2007-2010 geheel of gedeeltelijk bestemd was voor de land- en tuinbouwsector. Indien de steun voor deze projecten ook nog samengenomen wordt met de steun voor plattelandsprojecten waarbij de land- en tuinbouwsector geen voorname is kan gesteld worden dat 4,5 miljoen euro of 4,2% van de totale toegekende steun in de periode 2007-2010 gericht was op plattelandsontwikkeling. Belangrijk om op te merken is dat de totale steun die naar de plattelandsgebieden (geografisch gezien) stroomde in de periode 2007-2010 hoger was dan de vermelde 4,5 euro, begunstigden van projecten die niet opgenomen werden in Tabel 5 kunnen ook geografisch gezien in een plattelandsgebied gelegen zijn. Een geografische berekening van de toegekende steun naar plattelandsgebieden is echter niet mogelijk.

In Tabel 6 tot 8 worden de naam van het project, promotor, korte omschrijving van het project en de toegekende steun weergegeven voor de projecten gericht op land- en tuinbouwsector en/of andere plattelandsactoren.

In Tabel 6 worden de projecten weergegeven binnen EFRO doelstelling 2 2007-2010 waarbij uitsluitend de land- en tuinbouwsector begunstigde zijn. In Tabel 7 worden de projecten weergegeven waarbij land- en tuinbouwbedrijven en andere plattelandsactoren de begunstigde zijn. In Tabel 8 ten slotte worden de projecten weergegeven waarbij specifiek actoren op het platteland de begunstigde zijn, maar waarbij geen land- en tuinbouwbedrijven betrokken zijn.

³ Abstractie wordt gemaakt van de mogelijk goedgekeurde projecten in de periode november-december 2010

Tabel 5 Overzicht van de mate waarin de land- en tuinbouwsector en plattelandsgebieden begunstigen zijn van de goedgekeurde EFRO doelstelling 2 projecten 2007-2010

	TOTAAL: aantal goedgekeurde projecten	TOTAAL: toegekende subsidie (euro – enkel Europees deel)	LAND-EN TUIN-BOUWSECTOR: aantal goedgekeurde projecten	LAND-EN TUIN-BOUWSECTOR: toegekende subsidie (euro – enkel Europees deel)	PLATTELANDS-ACTOREN ZONDER LAND-EN TUINBOUWSECTOR: aantal goedgekeurde projecten	PLATTELANDS-ACTOREN ZONDER LAND-EN TUINBOUWSECTOR: aantal toegekende subsidie (euro – enkel Europees deel)	PLATTELANDS-ACTOREN MET LAND-EN TUINBOUWSECTOR: aantal goedgekeurde projecten	PLATTELANDS-ACTOREN MET LAND-EN TUINBOUWSECTOR: toegekende subsidie (euro – enkel Europees deel)
P1O1	6	1,7	0	0	0	0	0	0
P1O2	26	7,0	1	0,4	0	0	0	0
P1O3	20	4,2	0	0	0	0	0	0
P1O4	5	0,9	1	0,2	0	0	0	0
P1O5	34	8,3	2 ⁴	0,2	0	0	0	0
P1O6	12	3,6	3 ⁵	1,6	4	0,6	5	1,3
P2O1	10	1,8	0	0	0	0	0	0
P2O2	38	9,3	0	0	0	0	0	0
P2O3	3	0,3	0	0	0	0	0	0
P3O1	3	6,0	0	0	0	0	0	0
P3O2	15	18,3	1	0,2	0	0	0	0
P3O3	19	20,8	0	0	0	0	0	0
P3O4	1	0,4	0	0	0	0	0	0
P4O1	14	22,2	0	0	0	0	0	0
P4O2	9	2,1	0	0	0	0	0	0
SOM	215	106,9	6	2,6	4	0,6	5	1,3

⁴ Voor één van de twee projecten komen naast landbouwbedrijven ook kmo's in aanmerking

⁵ Een project waar naast landbouwbedrijven ook agrovoedingsbedrijven bij betrokken zijn

Tabel 6 Overzicht van de EFRO-projecten binnen de land- en tuinbouwsector

		Naam project	Promotor	Omschrijving	EFRO Toegekende steun (Europese deel, euro)
P1	O2	Energiebewust Boeren	Proefcentrum voor Innovatie, Verbreding en Advies voor Landbouw en veehouderij	Proefcentrum voor innovatie, verbreding en advies voor landbouw en veehouderij wil met het project Energiebewust boeren een gezamenlijke strategie ontwikkelen om de volledige doelgroep in Vlaanderen te sensibiliseren en te begeleiden inzake energiebesparing en inzet van alternatieve energie. Bedoeling is binnen het project een gezamenlijke strategie te ontwikkelen en toe te passen. Hierbij brengt elke partner zijn expertise in die hij in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en is het aspect 'leren van elkaar' binnen het partnerschap dus zeer belangrijk	396.712
P1	O4	IKEBANA	Universiteit Antwerpen	Bamboe is een multi-inzetbaar gewas, geschikt als hernieuwbare grondstof in de houtnijverheid, als bio-energiegewas en voor de sanering van marginale, vervuilde gronden, waarover in Vlaanderen heel wat expertise voorhanden is (bv. Europees onderzoeksproject Bamboo for Europe, lopend onderzoek aan de Universiteit Antwerpen). Hoewel wereldwijd erkend, blijft deze kennis en kunde beperkt tot enkele spelers. Met het project IKEBANA willen onderzoekers van de Universiteit Antwerpen en het tuinbouwbedrijf Oprins Plant NV samen een K ³ (kennis-kunde-kassa) platform oprichten om (a) verder onderzoek mogelijk te maken door het aanleggen van collecties; (b) de disseminatie van de kennis en kunde naar geïnteresseerden vanuit de praktijk te stimuleren via publicatie van folders, monografieën, en de organisatie van symposia voor locale actoren; (c) een Vlaamse hub te maken voor een wereldwijd netwerk van bamboespecialisten en -gebruikers.	122.695
P1	O5	Milieuvriendelijke teeltwijzen ter productie van residu-arm fruit	Proefcentrum Fruitteelt	Met het project Milieuvriendelijke teeltwijzen ter productie van residu-arm fruit wil het Proefcentrum Fruitteelt het gebruik van recent ontwikkelde alternatieve milieuvriendelijke teeltwijzen stimuleren door overdracht van de binnen pcfruit aanwezige kennis en expertise omtrent deze alternatieve strategieën en het aanleggen van proefpercelen ter demonstratie.	101.580
P1	O5	Mobiele pilootopstellingen voor waterbehandeling	Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	KaHo West-Vlaanderen beoogt met het project Mobiele pilootopstellingen voor waterbehandeling moderne waterbehandelingstechnieken mobiel in te zetten bij kmo's en land- en tuinbouwbedrijven. Verscheidene technieken en combinaties kunnen zo gedurende een korte periode getest worden op maat van de deelnemende bedrijven. Nadien worden deze bedrijven verder begeleid in het vinden van vergelijkbare technologie op de markt. Het uiteindelijke doel is de watervraag van de begeleide bedrijven te verminderen en hen te helpen de milieunormen voor lozing te respecteren.	120.000

P1	O6	ECO ²	BB Consult	Dit project richt zich op het ontwikkelen van nieuwe marktgerichte activiteiten en ontwikkelingsstrategieën voor plattelandsgebieden die de typische plattelandskwaliteiten vrijwaren en versterken. Dat gebeurt door (agrarisch) natuurbeheer in de economische sfeer te trekken, wat enerzijds een economische meerwaarde creëert en anderzijds duurzaamheid in de tijd garandeert.	652.640
P1	O6	Thought 4 Food	Provincie West-Vlaanderen	Bottum-up vertrekkend vanuit de concrete behoefte aan een grotere maatschappelijke en economische visibiliteit in het betrokken projectgebied en steunend op de feitelijkheid van de enorme toegevoegde waarde die het agrocomplex er genereert, beoogt het project Thought 4 food van Provinciehuis Olympia de creatie van een aantrekkelijk en wervend imago voor de regio Midden-West-Vlaanderen - Westhoek. Het project zet bijkomend in op de versterking van de economische dynamiek via de detectie en ondersteuning van innovatieve toepassingen in de land- en tuinbouwsector en de voedingsindustrie en op landschapsherwaardering in zowel agrarische als agro-industriële gebieden, vertrekkend vanuit een globale geïntegreerde visie.	552.000
P1	O6	GENT BLOEMENREGIO	Boerenbondvereniging voor Projecten	De stad Gent en haar omgeving is van oudsher de bakermat van de sierteeltsector in Vlaanderen. Nochtans is dat gegeven nooit optimaal benut als merknaam waarrond gezamenlijk promotie gevoerd kon worden. Boerenbond Vereniging voor Projecten wil met het project Gent Bloemenregio een regionale merknaam creëren waaronder verschillende activiteiten kunnen gebundeld worden tot een totaalconcept dat van streekidentiteit een economische hefboom maakt.	410.653
P3	O2	DuGIO	West-Vlaamse Intercommunale	Het project beoogt de realisatie van een duurzame glastuinbouwzone in Oudenburg die gebruik zal maken van restwarmte en CO ₂ van nabij gelegen bedrijven. Het betreft een studieproject dat zal leiden tot een vervolgpriject voor de realisatie van de infrastructuur. Bedoeling is het energieverbruik, dat traditioneel hoog is in de glastuinbouw, drastisch te verminderen. De serres zullen verwarmd worden met restwarmte van nabijgelegen bedrijven zoals Electrawinds en Greenbridge. Bovendien wordt onderzocht hoe de rest-CO ₂ van bedrijven zoals bv. Proviron, opgevangen kan worden voor gebruik in de serres. Beide maatregelen leiden tot een verminderde uitstoot (tot 25.000 à 30.000 ton/jaar) en een verminderde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Tuinders en industrie werken in symbiose samen: de tuinders gebruiken restwarmte en rest-CO ₂ van de industrie die deze op een duurzame wijze kwijtraakt. Daarnaast wordt ook rationeel watergebruik beoogd via het hergebruik van proceswater door de tuinders.	243.065

Tabel 7 Projecten binnen innovatie van de plattelandseconomie (P1O6) waarbij naast de andere sectoren op het platteland ook de landbouwsector betrokken is

Naam project	Promotor	Omschrijving	EFRO Toegekende steun (Europese deel, euro)
Landbouwwegen in de Westhoek	Vlaamse Landmaatschappij	De mobiliteit in de Westhoek is belangrijk en draagt bij tot de economische en sociale cohesie van het platteland. De laatste jaren is het gebruik van de landbouwwegen fel gewijzigd. Door evoluties in de landbouw is de mobiliteitsdruk op de landelijke wegen gevoelig toegenomen (toenemend zwaar verkeer van en naar een landbouwbedrijf o.a. omwille van grotere omvang bedrijven en nieuwe functies o.a. mestverwerking). Ook profileert de Westhoek zich meer en meer als een regio met belangrijke economische troeven inzake plattelands- en cultuurtoerisme. M.a.w. door een veranderende situatie in de plattelandseconomie (toeristisch/recreatief en (para-) agrarisch) wijzigt het gebruik van de landbouwwegen. Naast bovenstaande worden de landbouwwegen meer en meer gebruikt als sluipteg. Al deze functies zijn niet wenselijk op een landelijke weg. Met dit project is het de bedoeling in de Westhoekgemeenten de landbouwwegen met bijhorend verkeer te inventariseren, aan de landbouwwegen een functie toe te kennen en vervolgens een aantal knelpunten op te lijsten. Dat zal gebeuren aan de hand van een studie waarbij een gebiedsdekkende visie met betrekking tot de mobiliteit en het beheer van de landbouwwegen in de Westhoek zal ontwikkeld worden. Aan de hand van die studie worden richtlijnen opgemaakt voor gemeentebesturen voor een goed beheer van hun landelijk wegennet. Naast de studie worden in 4-tal gemeenten pilots voor investeringen in landbouwwegen uitgevoerd.	504.211
Regionale branding	Rurant	Er is nood aan een totaalconcept op basis van streekidentiteit waarin economische initiatieven kunnen ontwikkeld worden en hun marktwaarde verhogen. Primaire doelgroepen: plattelandsondernemers en intermediaire organisaties. Secundair: inwoners en consumenten. Met dit project wil met van de streekidentiteit een economische hefboom maken voor plattelandsondernemers. Andere doelstellingen zijn het delen van bestaande kennis, het verwerken ervan in de ontwikkeling van regiobranden en de toepassing in productontwikkeling.	318.560
Kempen Duurzaam	Strategische Projectenorganisatie Kempen	Eén van de pijlers waarop de Kempen zich het komende decennium sterk kan ontwikkelen is die van 'duurzame energie- en milieutechnologie'. Om een sterke kenniseconomie uit te bouwen, is een gecoördineerd strategisch toekomstprogramma nodig, waarvoor dit projectvoorstel bedoeld is. Het beoogt de creatie van dit strategische toekomstprogramma - onder de werktitel 'Kempen Duurzaam' - de coördinatie en uitbouw van het programma, en de externe communicatie. 'Kempen Duurzaam' is een toekomstprogramma om de Kempen tegen 2020 uit te bouwen tot een internationaal toonaangevende regio op het vlak van duurzame energie- en milieutechnologie. Deze ambitie kan worden vertaald voor de kenniscentra, de bedrijven als voor de duurzaamheidsprestatie in de regio zelf.	152.983
Green Valley	GPB Kamp C -	Green Valley Kempen van GPB Kamp C - Provinciebestuur Antwerpen heeft als doel de regio Kempen te	117.680

Kempen	Provinciebestuur Antwerpen	promoten als toonaangevende duurzame regio via het bekend maken van duurzame voorbeeldprojecten.	
Regional Branding Hageland	Leaderwerking Hageland vzw	Het project Regional Branding Hageland van Leaderwerking Hageland vzw heeft twee doelstellingen. Ten eerste wordt in een zo breed mogelijk forum een nieuw regionaal merk ontwikkeld, waarin de eigenheid van het Hageland tot uitdrukking komt. De tweede doelstelling betreft de implementatie en optimale benutting van het merk, via tal van concrete activiteiten.	199.800

Tabel 8 Projecten binnen innovatie van de plattelandseconomie (P1O6) waarbij de land- en tuinbouwsector niet betrokken is

Naam project	Promotor	Omschrijving	EFRO Toegekende steun (Europese deel, euro)
Ondersteuning en coördinatie van het actieplan 'De Romeinse Weg'	Provincie Limburg	Dit project wil de realisatie van het actieplan 'De Romeinse Weg' faciliteren: d.w.z. de nodige ondersteuning, coördinatie en gemeenschappelijke bovenlokale aspecten bieden die nodig zijn voor het welslagen van de realisatie van het actieplan door de lokale actoren. Het project beperkt zich in de pilootfase.	144.087
Masterplan Mijnstreek	Provincie Limburg	Het masterplan Mijnstreek moet een visie, doelstellingen en strategieën aanreiken voor het ontsluiten van de Mijnstreek. Belangrijk hierbij is dat het masterplan een beleidsmatig en theoretisch kader aanbiedt voor het omgaan met erfgoed. Onderdelen van het masterplan zijn: (1) Hoe omgaan met welke delen van het erfgoed (2) actoren en hun rol (3) bewoners en hun rol (4) het ontwikkelen van een huisstijl, een eigen identiteit voor de Mijnstreek (5) het formuleren van beleidsaanbevelingen.	31.040
De kolonies in de Noorderkempen	Kempens Landschap	De voormalige landloperskolonies van Wortel en Merksplas hebben door hun uniek landschappelijk karakter een enorm ecologisch en toeristisch-recreatief potentieel. Het project De Kolonies in de Noorderkempen van Kempens Landschap wil een aanzet geven om dat potentieel te ontwikkelen via innovatieve landinrichting en zo een hefboom creëren voor de regio; doch steeds met respect voor het landschap en de landschappelijke eenheid.	152.523
De Westhoek inspireert	Provincie West-Vlaanderen	Centraal in het project De Westhoek Inspireert van Streekhuis Essenkasteel staat hoe de streek de Westhoek kan gepromoot worden en hoe die eigenheid vervolgens kan omgezet worden in een economische ontwikkeling.	313.328

Er kunnen tevens een beperkt aantal goedgekeurde EFRO-projecten teruggevonden worden die niet specifiek gericht zijn op de land- en tuinbouwsector en ook niet op andere plattelandsactoren, maar waaruit (mogelijk) de land- en tuinbouwsector ook voordeel kan halen. Deze zijn weergegeven in Tabel 9.

Tabel 9 Goedgekeurde projecten binnen EFRO doelstelling 2 waarbij land- en tuinbouwbedrijven geen rechtstreekse begunstigde zijn, maar mogelijk wel voordeel kunnen halen uit halen

Prioriteit en operationele doelstelling	Naam project	Op welke wijze is de land- en tuinbouwsector betrokken?	EFRO toegekende steun (Europese deel, miljoen euro)
P1O1	Ontwikkeling v/e innovatief kennissysteem ter bevordering van toeristisch ondernemerschap	Doel van het project is om het toerisme op het platteland te stimuleren.	146.114
P1O3	Power-Link, Energiekennisplatform	Project ondersteunt kennisopbouw en samenwerkingsprojecten rond duurzame en hernieuwbare energie	171.420
P1O3	Gent BC	Gent BC is een real-life en online netwerk dat technologische ondernemers, R&D medewerkers, wetenschappers en alle actoren die belang hebben bij innovatief ondernemerschap met elkaar in contact wil brengen en laten samenwerken. Bijzondere aandacht gaat naar het stimuleren van interdisciplinaire samenwerking. Op de website is terug te vinden dat ook de sierteeltsector betrokken is.	176.050
P1O3	Cleantech: Duurzame oplossingen voor meer welvaart	Een van de focuspunten is geothermie. Voor geothermie is er een potentieel binnen de glastuinbouw	240.000
P1O3	GRASkracht	Project aangaande vergisten van gras afkomstig uit bermen en natuurgebied. Landbouwsector is weliswaar niet betrokken bij project, maar kan mogelijk ook iets hebben aan de doelstelling van het project: optimalisatie van de het covergistingsproces.	397.016
P1O5	Economische kaart West-Vlaanderen	Op de kaart staan ook de landbouwbedrijven aangeduid	115.038

In Tabel 10 wordt een specifiek type van goedgekeurde projecten weergegeven, namelijk projecten aangaande de ontwikkeling of verbetering van elektronische ondernemingsloketten. Er wordt eveneens aangegeven of deze ondernemingsloketten zich eveneens richten tot de land- en tuinbouwsector.

Tabel 10 Goedgekeurde projecten binnen EFRO doelstelling 2 aangaande de uitbouw van elektronische ondernemingsloketten (P2O2)

Naam project	Organisatie	Mate waarin landbouw aan bod komt	EFRO-toegeken- de steun (Europese deel, miljoen euro)
Uitbouw dienst lokale economie en uniek gemeentelijk loket voor ondernemers	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten	(Gecontacteerd, geen antwoord)	124.485
Digitaal Infopunt voor (startende) ondernemers	Stad Brugge	Ondernemersloket richt zich tot regio Brugge, niet alleen de stedelijke omgeving. Er werd verzekerd door projectleider dat land- en tuinbouw als belangrijke economische sector in de regio uitgebreid aan bod zal komen.	80.000
Regionaal Economisch Loket op maat van de regio Oostende	Economisch huis Oostende	In de projectaanvraag is geen specifieke verwijzing naar de landbouwsector terug te vinden.	123.975
Uitbouw van een uniek bedrijvenloket	Gemeente Mol	(Niet nagegaan)	12.388
Uniek Ondernemersloket Kortrijk	Stad Kortrijk	Focus op de regio Kortrijk. In de projectaanvraag is echter geen enkele verwijzing naar de landbouwsector terug te vinden.	244.769

2.1.2 Kansen voor land- en tuinbouwsector

Hierna volgt de analyse of er nog kansen liggen voor de land- en tuinbouwsector binnen de huidige programmaperiode binnen de verschillende prioriteiten operationele doelstellingen. De analyse werd uitgevoerd door zowel het programmadocument EFRO-doelstelling 2 2007-2013 als de lijst met de beschrijving van de goedgekeurde projecten 2007-2010 in beschouwing te nemen. Beiden zijn immers complementair, enerzijds de voorgestelde mogelijke acties die opgenomen werden in het programmadocument kunnen nog niet in praktijk gebracht zijn in de periode 2007-2010 en anderzijds kan de lijst met de omschrijving van concrete projecten ook een aanvulling zijn op het programmadocument.

2.1.2.1 Prioriteit 1: Kenniseconomie en innovatie

Anno mei 2011 is er binnen prioriteit 1 nog slechts 1,5 miljoen euro beschikbaar voor nieuwe projecten. De kansen voor land- en tuinbouwsector binnen de huidige programmaperiode zijn dus beperkt. De analyse is dus enkel nog bruikbaar naar de volgende programmaperiode toe in de veronderstelling dat er geen fundamentele programmawijziging zal plaatsvinden.

Uit de analyse blijkt dat verschillende goedgekeurde projecten binnen OD 1 die exclusief gericht zijn om kmo's qua inhoud ook toepasbaar zouden kunnen binnen de landbouwsector (met andere spelers). Zo is er een project van promotor UNIZO waarbij kmo's gestimuleerd worden om creatief en innovatief te handelen door kmo's in contact gebracht worden met het Vlaams innovatienetwerk. Een ander is er één van promotor VOKA waarbij gestreefd wordt naar een groter kennisbewustzijn van de kmo's aangaande 'ondernemen'. Dat wordt bereikt door het aanbieden van een informatiedienst, bevraging van de bedrijven en de organisatie van workshops en seminars.

Indien we ons baseren op de lijst van mogelijke acties binnen deze OD zijn ook de volgende acties interessant voor de land- en tuinbouwsector:

- Doelgerichte bewustmaking rond de absorptie en exploitatie van onderzoeksresultaten
- Doelgerichte bewustmaking rond 'samenwerking'

Uit de analyse van de goedgekeurde projecten binnen OD 2 'begeleiding' blijkt dat verschillende projecten die exclusief gericht zijn op kmo's qua inhoud ook toepasbaar zouden kunnen zijn op landbouwbedrijven. Zo is er een project waarbij kmo's geïnformeerd worden over milieu- en energievriendelijke investeringen waarbij er ook duidelijk gewezen wordt op de economische voordelen ervan (promotor: Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek) en een ander project dat zich richt op het detecteren van ICT-noden van bedrijven en het aanreiken van oplossingen (promotor: UNIZO).

Indien we ons baseren op de lijst van mogelijke acties binnen deze OP zijn ook de volgende acties interessant voor de landbouwsector:

- Opzet van individuele en collectieve begeleidingsacties aangaande kennis tot de absorptie en exploitatie van onderzoeksresultaten.
- Opzet van individuele en collectieve begeleidingsacties aangaande kennis tot 'samenwerking'
- Ondersteunen van vaktechnische laagdrempelige workshops, ingericht via een samenwerking "onderwijs-onderzoek-bedrijfsleven"

Binnen de OD3 'samenwerking' zijn de mogelijke acties, waarbinnen in de periode 2007-2010 projecten goedgekeurd werden, toepasbaar op de landbouwsector:

- Bottom-up creatie van horizontale innovatieplatformen⁶ met economische en maatschappelijke finaliteit
- Stimuleren van samenwerkingsinitiatieven tussen ondernemingen en met non-profitorganisaties
- Stimuleren van samenwerking tussen bedrijfsleven en academische wereld

Belangrijk hierbij is op te merken dat geen steun mogelijk is voor de operationele werking van bestaande horizontale innovatieplatformen zoals voor het innovatiesteunpunt voor land- en tuinbouw.

⁶ Samenwerking tussen bedrijven, overheid, kennis- en onderzoeksinstituten, ngo's

Binnen OD 4 ‘Internationalisering’ kunnen bestaande Vlaamse netwerken, ook binnen de landbouwsector, in aanmerking voor samenwerkingsprojecten met buitenlandse netwerken. Bedrijven actief binnen de afzet van landbouwproducten (maar in principe ook landbouwbedrijven) zouden eveneens ondersteuning kunnen krijgen voor hun deelname aan internationale innovatieprojecten en voor de ontwikkeling van internationale commercialiseringstrajecten.

Binnen OD 5 ‘Vernieuwde voorbeelden van kennisvalorisatie’ zijn er heel wat verschillende types projecten mogelijk. Voor voorbeelden van de verschillende mogelijke acties wordt verwezen naar het EFRO-programmadocument. Deze lijst van mogelijke acties is vrij uitgebreid, soms zijn de mogelijke acties sterk afgeleid, andere mogelijke acties zijn echter ruim omschreven. Binnen deze lijst van mogelijke acties zijn expliciet ook twee mogelijke acties uit de land- en tuinbouwsector vermeld: de ontwikkeling van een energievriendelijke serre binnen de glastuinbouw en de uitbouw van regionale kantoren voor begeleiding van landbouwers bij de teelt en verwerking van energiegewassen. Er werden binnen deze mogelijke acties tot op heden echter geen projecten ingediend. Wat de energievriendelijke serre betreft werd nooit een project ingediend omdat er nog verder onderzoek nodig is voordat een gesloten kas in Vlaanderen gebouwd kan worden. Bij het IWT werd recentelijk een nieuw financieringskanaal ontwikkeld voor de subsidiëring van innovatieve investeringen dat waarschijnlijk gebruikt zal worden i.p.v. EFRO-subsidie.

Het grootste deel van de goedgekeurde projecten 2007-2010 binnen OD 5 kunnen getypeerd worden als projecten waarbij investeringsteun verleend wordt aan bedrijven voor het gebruik van innovatieve technieken (de focus hierbij ligt vooral op eco-innovatie) die al of niet als doeleind hebben om als demonstratieproject dienst te doen. Dat type van projecten is uiteraard perfect toepasbaar op de land- en tuinbouwsector. Voor dat type projecten bestaat er wel een gedeeltelijke overlap met maatregelen die exclusief op landbouwbedrijven gericht zijn binnen as 1 van het programma voor plattelandsontwikkeling, als is de focus met het Vlaams Landbouw investeringsfonds eerder gericht op financiering van technieken in de fase van adoptie dan in de fase van innovatie (Vuylsteke & Van Gijsegem, 2010).

De mogelijke acties die tot nog toe nog niet omgezet werden in concrete projecten, maar zeker ook op de landbouwsector toepasbaar zijn, is de mogelijkheid voor financiële steun voor de ontwikkeling van een innovatiebeleid (ontwikkeling van innovatie-instrumenten en ontwikkeling van indicatoren om het beleid op te volgen).

Uit de analyse van de projecten binnen OD 6 ‘innovatie van de plattelandseconomie blijkt dat slechts 3 van de 12 goedgekeurde projecten een uitgesproken link hebben met de landbouwsector. Hier zijn dus ook nog kansen voor de land- en tuinbouwsector. Binnen deze OD wordt eveneens een voorbeeld gegeven van een mogelijke actie, waarbinnen nog geen projecten ingediend werden: ‘Innovatieve projecten waarbij serrebedrijven gebruik maken van restwarmte en overtollig CO₂ van energiebedrijven’.

2.1.2.2 Prioriteit 2: Ondernemerschap

Vooreerst wordt in Tabel 11 aangegeven in weke mate er anno mei 2011 nog budget beschikbaar was voor de verschillende operationele doelstellingen. Enkel voor OD1 en OD3 is er nog budget beschikbaar, maar in praktijk minder dan aangegeven door de budgetoverschrijding voor OD2.

Tabel 11 Prioriteit 2: Overzicht van het nog beschikbare budget en het percentage van het geplande budget per operationele doelstelling (mei 2011)

Operationele doelstelling	Budget dat nog beschikbaar is (enkel Europees deel)	Percentage van geplande budget 2007-2013
OD1	9.776.200	74%
OD2	-10.743.128	-81%
OD3	5.826.148	91%
Interregionale samenwerking	171.586	71%
Totaal	5.030.806	15%

Binnen prioriteit 2 ‘ondernemerschap’ geen enkel project goedgekeurd werd binnen de landbouwsector. Er werden binnen deze as in de periode 2007-2010 nochtans 51 projecten goedgekeurd.

Binnen OD 1 ‘stimuleren van ondernemingszin en ondernemersvaardigheden’ is het hierna vermelde type actie in het programmadocument zeker een mogelijkheid voor landbouwscholen en voor de centra voor buitenschoolse landbouwopleiding:

- Acties die een brug maken tussen het onderwijs en ondernemen, bijvoorbeeld organiseren van een ondernemersspel, themaweek rond ondernemerschap in scholen, aanmaken van educatief materiaal rond ondernemerschap, praktijkstages, ondernemingsplanwedstrijden

Ook het volgende goedgekeurde project zou qua opzet getransfereerd kunnen worden naar de land- en tuinbouwsector:

- Een project genaamd ‘Knap in ondernemerschap’ waarbij provinciale onderwijsacties gerealiseerd worden. Doelstellingen van het project zijn het verbeteren van het imago van de ondernemer, het stimuleren van competenties van jongeren naar ondernemerschap toe en het meten van het effect inzake ondernemingszin (promotor: UNIZO).

Wat het landbouwbeleidsniveau betreft kan overwogen worden om gebruik te maken van de volgende mogelijke actie:

- ontwikkelen van een concept van een “centrale” monitor voor ondernemerschap. Deze monitor moet lacunes in kaart kunnen brengen en opvolging en benchmarking mogelijk maken.

OD 2 richt zich op het creëren van faciliterend start-, groei en overnamekader. Binnen deze operationele doelstelling komen de volgende thema’s aan bod:

- Thema 1: Wegwerken van drempels voor starters en groeiers
- Thema 2: Begeleiding op maat voor starters en groeiers
- Thema 3: Stimuleren van de markt van bedrijfsovernames

Binnen thema 1 vallen vooral de goedgekeurde projecten waarbinnen een uniek ondernemersloket in de vorm van een website gecreëerd wordt (zie eerder). Een bijkomend voorbeeld gegeven van een project dat qua inhoud ook toepasbaar zou kunnen zijn op de landbouwsector is het volgende:

- Een project waarbinnen een (online) kennisplatform ontwikkeld wordt voor starters waarbinnen alle kennis rond ondernemerschap en het opstarten van een zaak gebundeld wordt en toegankelijk gemaakt wordt voor de ondernemerswereld. (promotor: UNIZO)

Binnen thema 2 komen vele goedgekeurde projecten voor. De projecten die gericht zijn op kmo's en die ook toepasbaar zouden kunnen zijn op land- en tuinbouwbedrijven worden opgesomd. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen projecten die gericht zijn tot startende en bedrijven met groeipotentieel enerzijds en bedrijven in moeilijkheden anderzijds.

Voor startende bedrijven en bedrijven met groeipotentieel:

- Een project wil het aantal voortijdige stopzettingen van starters en jonge kmo's verminderen. Er wordt een specifiek opleidings- en begeleidingstraject uitgevoerd om 'jonge kmo's' te begeleiden naar een grondige professionele bedrijfsvoering. Met dat project wil men vermijden dat starters, in de eerste levenscyclus van het bedrijf, hun activiteiten omwille van mismanagement voortijdig dienen stop te zetten. Het project is gericht op het faciliteren van de (door)groei van de jonge kmo (promotor: VOKA).
- Een project richt zich op het monitoren, begeleiden en ondersteunen van zelfstandige ondernemers, beginnende vennootschappen met max. 5 personeelsleden en ondernemers in bijberoep die een zelfstandige hoofdactiviteit ambiëren (promotor: VOKA).
- Een project dat ondernemerschap wil promoten bij jonge kansrijke mensen tussen 18 en 35 jaar. Ze worden begeleid voor, tijdens en na de start van hun onderneming in een lerend netwerk (promotor: VOKA).

Voor bedrijven in moeilijkheden:

- Een project dat kmo's in nood bijstand biedt om een succesvol doorstartplan te implementeren. Dankzij coaching, data-analyse en gericht advies rond goede praktijken van operationele processen krijgen deze kmo's een tweede adem: een stop-het-bloeden op korte termijn en een duurzame doorstart met meer doelgericht ondernemen op middellange termijn. (promotor: Schüpp associates)
- Een project de bedoeling heeft de continuïteit van ondernemingen in moeilijkheden te verzekeren via de uitvoering van strategische doorstarttrajecten. Het bedrijf krijgt hierbij professionele ondersteuning en concrete oplossingen, met het oog op de continuïteit van gezonde bedrijfsonderdelen. (promotor: tussenstap-Zenitor)

Binnen thema 3 komt eerder een beperkt aantal goedgekeurde projecten voor. De projecten die gericht zijn op kmo's en die ook toepasbaar zouden kunnen zijn op landbouwbedrijven worden opgesomd:

- Een project waarbinnen concrete acties en tools ontwikkelen worden om een soepele overname van kmo's te stimuleren (promotor UNIZO)
- Een project waarbij aan bedrijven opleiding en begeleiding aangeboden wordt bij een overname en bij aantrekken van extern kapitaal (promotor VOKA).

Eén van de prioriteiten van het Departement Landbouw en Visserij is het ondernemerschap binnen de landbouwsector te stimuleren. Er kan nagegaan worden om vanuit het departement initiatieven te nemen om projectvoorstellen in te dienen. Het Vlaams Gewest kan immers de promotor zijn van een project. Een andere optie is om de werkgeversorganisaties te stimuleren om projecten in te dienen. Wat dat laatste betreft kan gemeld worden dat de Boerenbond een project plant in te dienen binnen de prioriteit ‘ondernemerschap’, meer bepaald voor OD 2 (creëren van faciliterend start-, groei en overnamekader) zodra er een nieuwe projectoproep gelanceerd wordt. Het project heet ‘ondernemerslift’ en houdt de ontwikkeling in van een set van tools in die startende en groeiende bedrijven in de agrosector zal ondersteunen om een sterke professionele start te maken van hun (groei)project en dat zowel op financieel als op ondernemersvlak.

2.1.2.3 Prioriteit 3: Ruimtelijk-economische omgevingsfactoren

Anno mei 2011 is er binnen prioriteit 3 geen budget meer beschikbaar voor nieuwe projecten. De analyse is dus enkel nog bruikbaar naar de volgende programmaperiode toe in de veronderstelling dat er geen fundamentele programmawijziging zal plaatsvinden.

OD 1 is gericht op de versterking van het logistieke systeem in Vlaanderen door de verdere uitbouw van economische poorten, zijnde havens en de luchthavens en de daarmee gerelateerde economische netwerken. OD 2 is gericht op de kwaliteitsvolle uitbouw van bedrijventerreinen en bedrijfshuisvestingsmogelijkheden en verloedering ervan tegen te gaan en op te lossen. OD 3 heeft betrekking op het realiseren van Vlaamse of subregionale hefboomprojecten⁷. OD 4 heeft de verduurzaming van economische concentraties zoals bedrijventerreinen en havens tot doel.

Binnen deze prioriteit zijn de mogelijkheden voor de land- en tuinbouwsector beperkt tot de inrichting van glastuinbouwzones. Deze werden specifiek in het programma ingeschreven, dat zowel in OD 2 als OD4. Binnen OD 2 zijn subsidies ter beschikking voor het stimuleren van het bouwrijp maken van glastuinbouwbedrijvenzones (initiatieven ter ontwikkeling, inrichting en uitrusting). In de analyse van de goedgekeurde projecten die slechts tot september 2010 liep werd slechts 1 project aangegeven betreffende het bouwrijp maken van glastuinbouwzones (voor provincie West-Vlaanderen). Nadien werd nog twee bijkomende projecten goedgekeurd. Eén voor de provincie Antwerpen en één voor de provincie West-Vlaanderen. Binnen OD 4 zijn subsidies beschikbaar voor het gebruik van restwarmte van de industrie door glastuinbouwbedrijven en eveneens voor voorbereidende studies en demonstratieprojecten in het kader van rationeel energiegebruik bij clusters van glastuinbouwbedrijven, met inbegrip van de omschakeling naar aardgas met het oog op economische en milieudoelstellingen. Er werden geen projecten aangaande restwarmte ingediend.

Voor de volledigheid vermelden we wel dat binnen deze prioriteit land- en tuinbouwers ook een “doelgroep” kunnen zijn (naast andere doelgroepen):

⁷ Meer concreet houdt dit subsidies in voor bedrijventerreinen voor buitenlandse ondernemingen, subsidies voor wetenschapsparken, subsidies voor infrastructuur voor sociale economieprojecten, subsidies voor investeringen in opleidings- en vormingscentra, subsidies voor projecten die transformaties of reconversie van traditionele industriële sectoren op het oog hebben, subsidies voor projecten uit de streekpacten of andere voor zover ze betrekking hebben op locatiefactoren voor de vestiging van ondernemingen.

1. sociale begeleidingsinitiatieven in het geval van situaties van verminderde leefbaarheid of onverenigbaarheden van de woon- en leef functie met grootschalige economisch-logistieke activiteiten.
2. het verwijderen van (bedrijfs)gebouwen indien dat het functioneren van het bedrijventerrein ernstig belemmert en indien het verwijderen van deze gebouwen de financiële haalbaarheid van de aanleg van het bedrijventerrein in het gedrang brengt gegeven de verkoop- en huurprijzen in de omgeving.

2.1.2.4 Prioriteit 4: Stedelijke Ontwikkeling

In Tabel 12 wordt aangegeven in welke mate er anno mei 2011 nog budget beschikbaar is voor de verschillende operationele doelstellingen.

Tabel 12 Prioriteit 4: Overzicht van het nog beschikbare budget en het percentage van het geplande budget per operationele doelstelling (mei 2011)

Operationele doelstelling	Budget dat nog beschikbaar is (enkel Europees deel)	Percentage van geplande budget 2007-2013
OD1	10.132.596	26%
OD2	6.479.852	67%
Interregionale samenwerking	241.135	100%
Totaal	16.853.583	35%

OD 1 belicht acties in vier verschillende domeinen: 1) Versterking van de stedelijke economie, 2) Verhogen van de toegankelijkheid van de steden en verbeteren van de interne en externe mobiliteit, 3) Verhogen van de leefkwaliteit in de steden, 4) Ontwikkelen van het toerisme en sociaal-cultureel leven. OD 2 richt zich enkel op de grootsteden Antwerpen en Gent met een bijzondere aandacht voor achtergestelde buurten maar deze projecten moeten ook aansluiten bij 1 van de vier hoger genoemde domeinen.

Binnen prioriteit 4 is geen enkel goedgekeurd project terug te vinden dat landbouwgerelateerd is. Nochtans zou het concept van stadslandbouw (Danckaert et al., 2010) perfect passen binnen het domein ‘Verhogen van de leefkwaliteit in de steden’ en meer bepaald in het aandachtspunt ‘Bescherming en ontwikkeling van kwalitatief hoogstaand wijk- en buurtgroen, gekoppeld aan groen-blauwe netwerken’. Zo stelt het EFRO programmadocument hier o.a. : “Groen is belangrijk in een stedelijke omgeving. Groen moet net als water weer een vanzelfsprekende plek krijgen in de stad en daarbij zal rekening moeten gehouden worden bij aanpassingen in de woonomgevingen en het openbare domein. Bewoners hechten veel waarde aan groen. Zij willen groen in hun buurt, woon- en werkomgeving en grotere groene ruimten op wandel- en fietsafstand. Voor bedrijven is een fraaie ligging in het groen ook vaak interessant als visitekaartje”. (Kleinschalige) stadslandbouw zou een plaats als groenvoorziening kunnen opeisen, naast de meer gebruikelijke zoals parken en natuurgebieden. Indien de stadslandbouw de vorm aanneemt van volktuintjes komt hierbij ook nog een sociale dimensie.

2.2 EFRO-doelstelling 3 (territoriale samenwerking)

2.2.1 Huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren

Er werd eveneens een analyse uitgevoerd waarbij nagegaan werd in welke mate de land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren betrokken partij zijn bij de goedgekeurde EFRO doelstelling 3 projecten in de periode 2007-2013 (deze analyse werd niet uitgebreid naar andere plattelandsactoren). De analyse gebeurde deels op basis van een lijst landbouwgerelateerde doelstelling 3 projecten die op vraag van het Departement Landbouw en Visserij binnen het Agentschap voor Ondernemen opgemaakt werd (Agentschap Ondernemen, 2010) en deels aangaande informatie die op de verschillende websites aangaande interregionale samenwerking terug te vinden is. De analyse gebeurde in december 2010 en geeft dus een stand van zaken van de periode januari 2007-december 2010. Binnen de al goedgekeurde territoriale samenwerkingsprojecten 2007-2010 waarbij één of meerdere Vlaamse partners betrokken zijn, werden 20 projecten teruggevonden die volledig of gedeeltelijk landbouw- en/of plattelandsgerelateerd zijn. Een overzicht wordt gegeven in Tabel 13. De toegekende steun slaat op volledige grensoverschrijdende project en niet alleen op het Vlaamse deel. De gemiddelde EFRO steun voor de projecten bedraagt 1.780.000 euro. In totaal bedraagt de toegekende steun 35.605.868 euro (december 2010). De totale al toegekende steun voor de territoriale samenwerking waarbij Vlaanderen betrokken is bedroeg anno mei 2010 880.855.436 euro (dat is 64% van het beschikbare budget 2007-2013). Indien abstractie gemaakt wordt van het feit in de periode mei-december 2010 de toegekende steun verder gestegen is, betekent dat dat 4,0% van de toegekende steun 2007-2010 bestemd was voor landbouw en/of plattelandsgerelateerde projecten.

Tabel 13 Interregionale samenwerking: Overzicht van de al goedgekeurde projecten 2007-2013 die geheel of gedeeltelijk landbouwgerelateerd zijn (december 2010)

Programma	Naam project	Projectleider	Omschrijving	Thema	Toege- kende steun (enkel Europese deel, euro)
Grensregio Vlaanderen- Nederland	Bodembreed	Provincie Vlaams- Brabant Leuven, dienst land- en tuinbouw	Dit project richt zich op het verduurzamen van het landbouwkundig bodemgebruik door het versterken van de kennis en inzichten over de bodem als samenhangend geheel en het in de praktijk brengen van maatregelen die bijdragen aan een duurzaam bodemgebruik. Het project richt zich in hoofdzaak op het lössgebied, maar betreft ook het zandgebied bij de uitwerking. Via bekendmaking en praktijkvoorbeelden zullen landbouwers geïnformeerd worden en gesensibiliseerd worden. Dat proces kan ertoe leiden dat diverse beleidsmaatregelen in de praktijk ook effectief geïmplementeerd zullen kunnen worden. Het voorgestelde proces moet	Bodem- kwaliteit	975.000

			naast de inhoudelijke resultaten ook een lange termijneffect opleveren, zodat wordt voorkomen dat de gewenste ontwikkelingen weer stoppen zodra het project is afgelopen. Het project moet daarom kennisinfrastructuur, -kennisnetwerken en samenwerkingsverbanden genereren die het innovatieproces en de verdere verbetering van de bodemkwaliteit bestendigen. (www.bodembreed.eu)		
Grensregio Vlaanderen-Nederland	SOLABIO – Soorten en Landschap als dragers voor biodiversiteit	Regionaal Landschap Lage Kempen vzw	De centrale doelstelling van dit project is het stimuleren in de grensregio van een toename van de biodiversiteit door de verschillende visies en werkwijzen op het terrein te toetsen en op elkaar af te stemmen en zo te komen tot een goed onderbouwd, breed gedragen en beter toepasbaar lokaal biodiversiteitsbeleid. De essentie van het project bestaat erin dat diverse partners in de grensregio verschillende (soorten) initiatieven nemen ten behoeve van de biodiversiteit. In veel gevallen gaat het om dezelfde bedreigde soorten(groepen). Bij die activiteiten proberen de projectpartners maximaal de lokale stakeholders te betrekken en bestaande subsidiekanalen en instrumenten te benutten. Het project wil een kader en methodologie bieden om de verschillende manieren van aanpak (efficiëntie en effectiviteit) te screenen en te vergelijken. Het is dus een project met vele concrete realisaties op terrein ten behoeve van de soorten maar ook een grootscheeps leerproces door uitwisseling van 'best practices' tussen de partners. Het geheel moet leiden tot voorstellen voor een optimalisering van het soortenbeleid in de grensregio die zo breed mogelijk en aan de hand van hanteerbare 'best practices' en publicaties naar het beleid en de verschillende bestuursniveaus vertaald worden (http://www.solabio.org).	Biodiversiteit	4.345.355
Grensregio Vlaanderen-Nederland	Interactief waterbeheer (+ toevoeging)	Provincie Noord-Brabant, directie Ecologie (NL)	Vooruitlopend op de definitieve goedkeuring van de Kaderrichtlijn Water (KRW) willen de partners in dit project samen met de grootste grondgebruikers experimenten opzetten om praktijkervaringen op te doen met de vraag hoe kan worden voldaan aan de criteria van de KRW. Daarnaast zullen extra maatregelen getest worden die een meerwaarde hebben voor zowel de kwantiteit als de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Er zijn 3 hoofdthema's binnen het project, waarbinnen in totaal 20 pilots worden uitgevoerd. Deze hoofdthema's zijn: Interactief herstel van het waterkwantiteitssysteem, Interactief en gebiedsgericht herstel van het waterkwaliteitssysteem, Interactief gebiedsgericht herstel van het grond- en watergebruik	Water	4.208.846
Grensregio Vlaanderen-Nederland	Natuurlijk water	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	In dit project gaan natuur en water hand in hand. Drie thema's staan hierbij centraal: kreekherstel, herstel ecologisch beheer van bloemrijke dijken en het optimaliseren van de landelijke waterkwaliteit. Partners uit het Vlaams-Zeeuwse grondgebied engageren zich om ruimte voor water te creëren. Op die manier draagt het project bij aan het realiseren van doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Het bereidt ook het grensgebied voor op de gevolgen van de klimaatwijziging. Om optimale resultaten te behalen in het grensgebied is het noodzakelijk om grensoverschrijdend samen te werken en kennis in het grensgebied uit te wisselen. Water stopt immers niet aan de grenzen. In het verleden werden al grensoverschrijdende visies uitgewerkt, onder meer in het Krekenbeleidsplan. Dit project geeft verder invulling aan dat plan.	Water	1.503.375
Grensregio Vlaanderen-	Groei-kans voor Rurale	Centrale Landelijke	Het beleevingsgericht medegebruik van het platteland door de hele samenleving wordt groter (authentieke voedingsproducten, genieten van natuur, ruimte, stilte, enz.). De lokale economie op	(Agro) Ondernem-	3.430.559

Nederland	Ondernemers	Gilden vzw	het platteland past zich in deze dynamiek in. Zowel de landbouwsector als de niet-agrarische ondernemers zijn in Vlaanderen en in Nederland volop bezig met diversificatie in deze richting en evolueren naar Multifunctioneel Ruraal Ondernemerschap (MURO). Zij differentiëren en/of versterken hun professionele activiteiten met het oog op de groeiende marktvraag naar belevingsproducten van het platteland en het buitengebied in hun regio. Het gaat om streekauthentieke voedingsproducten zoals hoeve- en streekproducten, belevingsvolle recreatie en toerisme, rijke leeromgevingen en innovatieve combinaties hiervan. Het project Groeikans! beoogt het meetbaar versterken van de plattelandseconomie door de professionalisering van het multifunctioneel ondernemerschap (MURO) in een multifunctioneel platteland. De multifunctionele rurale ondernemers worden gestimuleerd tot professionalisering en innovatie in hun ondernemerschap en in de vermarkting van hun producten. De innovatie die daarvoor aangewend wordt, noemen we systeeminnovatie waarbij er simultaan wordt ingegrepen op de hardware (nieuwe ICT-systemen), de orgware (nieuwe organisatie van mensen en middelen) en de software (nieuwe ondernemerscultuur). De operationele doelstellingen hierbij zijn: stimuleren en versterken van het ondernemerschap, stimuleren tot grensoverschrijdende samenwerking tussen ondernemers, stimuleren van de marktvraag en versterken van de marktpenetratie en stimuleren van grensoverschrijdende mobiliteit van de consumenten van rurale belevingsproducten. (http://www.groeikans.be)	schap	
Grensregio Vlaanderen-Nederland	'Groene Grondstoffen': Innovatief gebruik van landbouwgewassen	Stichting ter exploitatie van Proefboerderij Rusthoeve (Rusthoeve)	Het algemene doel van het project is het stimuleren en ondersteunen van kennisontwikkeling en innovatie rond nieuwe toepassingen van plantaardige productie. Subdoel is het stimuleren van nieuwe economische ketenvorming/groepen en koppelen van bedrijven tussen of over sectoren heen rond innovatieve toepassingen van landbouwgewassen. Het project beoogt: 6-8 nieuwe toepassingsmogelijkheden van groene grondstoffen op te leveren, minimaal 4 actieplannen ter ontwikkeling van de ketens binnen de regio te initiëren, een grensoverschrijdend kennisnetwerk rondom deze ketencombinaties op te leveren	Fytothechnie: Innovatie	490.000
Grensregio Vlaanderen-Nederland	Samen voor de glastuinbouw	Arbeidsintegratiebedrijf Dethon	Eind 2008 startten in de omgeving van de Zeeuwse gemeente Terneuzen verscheidene glastuinbouwbedrijven op. Deze bedrijven zullen op termijn 1.500 banen (1.200 FTE's) opleveren, waarvan 90% voor laaggeschoolden. De partners in dit project willen deze unieke gelegenheid aangrijpen om door middel van hun gezamenlijke inspanningen zoveel mogelijk mensen uit het grensgebied "met afstand op de arbeidsmarkt" (laaggeschoolde werkzoekenden, ouderen, allochtonen, arbeidsgehandicapten enz.) op structurele basis uitzicht te bieden op een reguliere baan in deze sector. Voor de geschikt bevonden kandidaten zullen de partners zeer diverse opleidingen op maat uitwerken. Bovendien zullen ze verschillende maatregelen nemen om grensarbeid te vergemakkelijken. Het project wil verder door het opstellen van verschillende actieplannen op basis van gedifferentieerde ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven in samenwerking met de glastuinbouwsector, de toekomst van de bestaande glastuinbouwzones, ook in de provincie Antwerpen, verkennen, vormgeven en veilig stellen. Het project Samen voor de Glastuinbouw is van het begin af aan uitdrukkelijk een initiatief geweest vanuit het overleg van de Kanaalzonegemeenten, het gemeentelijk cluster onder de Scheldemondraad.	Glastuinbouw	1.219.350

Grensregio Vlaanderen-Nederland	Optiglas	Proefcentrum Hoogstraten	De glastuinbouw in Vlaanderen en Nederland is een belangrijke economische drager voor de betrokken regio's in beide landen. De ontwikkeling van de glastuinbouw in Vlaanderen en Nederland heeft de jongste jaren een sterke evolutie doorgemaakt. Goed uitgebouwde onderzoeks- en voorlichtingscentra zijn een noodzaak in de verdere uitbouw en ontwikkeling van de glastuinbouw in de betrokken regio's. Ze zijn het eerste aanspreekpunt voor problemen die zich stellen in de praktijk en daarmee de eerste stap naar de oplossingen waar tuinbouwbedrijven naar zoeken. Het project OPTIGLAS is gericht op een brede samenwerking tussen deze proefcentra rond (glas)tuinbouw in de Grensregio Vlaanderen-Nederland. Er zal worden samengewerkt rond thema's als energiebesparing, duurzame technologieën als gesloten kassystemen, LED-belichting en de implementatie van intelligente folies, de reductie van gewasbeschermingsmiddelen, voorlichting van tuinders en de ruimtelijke ordening van glastuinbouwzones. Voorts zal ook geïnvesteerd worden in de uitbouw van de proef- en voorlichtingscentra die bij dit project betrokken zijn, om er voor te zorgen dat zij alle kansen voor een succesrijke glastuinbouwsector in de Grensregio Vlaanderen-Nederland kunnen blijven borgen. Eén van deze voorlichtingscentra was het opleidingscentrum ten zuiden van Terneuzen, dat centraal stond in het project Samen voor de glastuinbouw.	Glastuinbouw	900.000
Grensregio Vlaanderen-Nederland	Aqua-Vlan	Wageningen Imares	Aqua-Vlan is een belangrijk Euregionaal innovatieproject dat ontstond op initiatief van de Scheldemondraad en zijn Vakgroep Landbouw. De vakgroep werkte al in 2006 aan een inventariserende nota rond samenwerkingsmogelijkheden op vlak van aquacultuur (vis- en schelpdierproductie, zilte groenten, et cetera) Het algemeen project doel is het bouwen van de fundamenten van een economisch, sociaal en ecologisch duurzame aquacultuursector binnen de Grensregio zodat de huidige zeer beperkte aquacultuursector kan uitgroeien tot een economische sector van betekenis. Hierbij wordt gewerkt volgens het concept "Fork to Farm" zodat een breed draagvlak voor de regionale aquacultuursector kan ontstaan. Het verbeteren van de kennisoverdracht binnen de driehoek kennisinstelling, onderwijsinstelling en bedrijven is hierbij een zeer belangrijke strategie. De projectpartners werken samen rond de kweek van vis, schelpdieren en zilte groenten. Er wordt onder andere een schelpdierhatchery gebouwd, alsmede een kweekvijver. Met dergelijke investeringen zijn de ingrediënten voorhanden voor de groei van de aquacultuursector in de euregio. Van buiten de Euregio Scheldemond wordt geparticipeerd door de Universiteit Leuven.	Aquacultuur	1.893.543
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	PROSENSOLS - <i>Bescherm onze bodems</i>	Provinciaal Centrum voor Landbouw en Milieu (PROCLAM)	Het project streeft 4 grote doelstellingen na : 1. Sensibiliseren van de bevolking over de milieukundige, de economische en de sociaal-culturele functies van de bodems, de druk die op de bodems wordt uitgeoefend en de impact daarvan op lokaal en grensoverschrijdend niveau, evenals de maatregelen die genomen worden of genomen kunnen worden om de degradatie van de bodems te beperken. 2. Evalueren van de impact van de verschillende landbouwpraktijken op de compactie, de erosie, de koolstofvoorraden in de bodems, de verzilting, de fosforgehaltes en de biodiversiteit. 3. Bevorderen van landbouwpraktijken die de compactie, de erosie, het verlies aan organisch materiaal, de overmaat aan fosfor in de bodems en de daling van de biodiversiteit beperken.	Bodemkwaliteit	685.189

			4. Formuleren van aanbevelingen voor het beleid over de praktijken die het mogelijk maken om de bodemdegradatie te beperken. (http://www.proclam.be)		
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	Landschappen in verandering	PROVINCIE WEST-VLAANDERE N	De algemene doelstelling van het project is de kennisuitwisseling over het beleid en beheer van het landschap om te komen tot een gemeenschappelijk beleid van het landschap. Om het doel van een goed functionerend, ecologisch boeiend en mooi landschap te bereiken moeten waardevolle landschappen worden behouden, verrommelde landschappen worden opgeknapt en landschappen waar veranderingen plaatsvinden met kwaliteit worden ontwikkeld. Het doel van het huidige project is het beschermen, het herwaarderen van of het begeleiden van de ontwikkelingen in het landschap. Om bij streekbewoner en –bezoeker het gevoel van geborgenheid te geven. (de belevingswaarde). Met zorg voor 'n schone omgeving en de rijkdom aan plant, dier en samenlevingsverbanden.(ecologische waarde). Door verder te bouwen op 'n eeuwenlange traditie van landgebruik. (erfgoedwaarde). Door het scheppen van een grotere betrokkenheid van de samenleving door het voeren van een publieke dialoog, het opzetten van gerichte communicatie, het stimuleren van het onderwijs en het maken van gemeenschappelijke pilootprojecten. Kennisdeling en bewustwording op het vlak van het grensoverschrijdend landschapsbeheer.	Landschapsbeheer	1.789.046
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	Efficiënter werken om beter te leven op een melkveebedrijf	PIVAL – POVLT afdeling veeteelt	Het project heeft aandacht voor de arbeidsorganisatie in de melkveehouderij. Doelstelling is het ontwikkelen van een gemeenschappelijke methode om de veehouder te ondersteunen in zijn arbeidsorganisatie rekening houdend met de economische efficiëntie. Ten eerste beoogt men met dit project om precieze informatie te verzamelen over de arbeidsduur (duur van elke taak, dagelijkse handelingen en piekperiodes in de arbeid) in de melkveebedrijven in beide regio's om daarna een begeleidingsmethode op punt te stellen. Ten tweede wil men bedrijven selecteren met verschillende systemen en die economische gegevens hebben zodat deze resultaten geanalyseerd kunnen worden naargelang van hun arbeidsorganisatie. ten slotte heeft het project als doelstelling wat het thema graslanduitbating betreft de gebruiken tussen Vlaanderen en Frankrijk vergelijken en de uitbating van grote kuddes op grasland te bekijken. Beschrijving van de voorgestelde acties: 1. Uitwerken van referenties en een gemeenschappelijke methode rond het begeleiden van melkveehouders bij arbeidsorganisatie en de economische efficiëntie. 2. Ontwikkelen van referenties voor een betere graslanduitbating, in het bijzonder voor de grote melkveebedrijven. 3. Sensibilisatie , coördinatie en administratie.	Zoötechnie	253.088
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	PHYTOBIO- Ontwikkeling en promotie van nieuwe fytosanitaire producten voor de biologische bestrijding van plantenzieken	Université de Lille1 - Sciences et Technologies	Het project heeft de volgende doelstellingen: - de ontwikkeling en de productie op pré-industriële schaal van nieuwe fytosanitaire biofungiciden voor de biologische bestrijding van ziekten bij bepaalde graangewassen en groenten in de grensoverschrijdende zone; - validatie van de toepasbaarheid van deze producten en hun doeltreffendheid; - promotie en pre-commercialisatie van deze nieuwe producten via een netwerk van landbouwverenigingen en syndicaten.	Planten-Bescherming	947.789

Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	VETABIO	Groupement des Agriculteurs Biologiques du Nord-Pas de Calais	Netwerkvorming tussen de producten en de technische organisaties van de drie regio's om de kennis, de ervaring en de innovaties rond de voederproblematiek van de herkauwers en de biologische groenteteelt te stimuleren en te benutten. Op langere termijn heeft deze netwerkvorming tot doel de uitwisselingen en de aanvullingen tussen biologische productieketens van de grensoverschrijdende regio duurzaam te ontwikkelen.	Zoötechnie	6 03.984
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	Onthaal op de boerderij in de grensstreek	NOVAGRI, Maison des Agriculteurs, SARS ET ROSIERES	Het project heeft de harmonisatie van het Onthaal op de Boerderij in onze grensstreek tot doel. De landbouwproblemen zijn dezelfde langs beide kanten van de grens. Via de grensoverschrijdende samenwerking kunnen er ervaringen worden uitgewisseld met en nieuwe ideeën aangereikt worden aan de landbouwers in de grensstreek. Dankzij de creatie van gemeenschappelijke werkwijzen zullen de landbouwers beter kunnen worden begeleid en het onthaalaanbod in de streek geharmoniseerd.	Verbreiding	835.347
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	Vlaanderen en Nord Pas-de-Calais: Groentetuin van Europa	Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt Oost-Vlaanderen	Het doel van het project is hoofdzakelijk om in Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Nord Pas-de-Calais een geïntegreerde duurzame groenteteelt te promoten. De teelt van groenten stelt zeer hoge eisen wat betreft uiterlijke kenmerken en veiligheid naar de consument. Het project doet daarom niet alleen een beroep op de competenties en de complementariteit van de projectpartners, maar evenzeer op de ervaringen van de telers. Het gaat erom de kennisuitwisseling en -verspreiding over de grenzen heen te verbeteren. De integratie van nieuwe partners, zijnde de witloofafdeling van het POVLT, de Fédération Nationale des Producteurs d'Endives (FNPE), la Chambre Régionale d'Agriculture et le Pôle Légumes Région Nord moet hierbij helpen. Door hun kennis en ervaring laten deze nieuwe partners toe dat de volledige groenteproductiecyclus behandeld wordt en dat een groter aantal telers (witloofelers komen erbij) bereikt kan worden.	Phytotechnie	618.818
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	Grensoverschrijdende invoering van een beheerssysteem om de duurzaamheid van landbouwbedrijven in kaart te brengen vertrekkend van een milieucertificering	Centre Wallon de Recherches Agronomiques (CRA-W)	Het project heeft als hoofddoel een kader te ontwikkelen waarbij de implementatie van een duurzame bedrijfsvoering op landbouwbedrijven gebaseerd op de normen van ISO 14001 en de gids SD21000 ondersteund wordt. Beschrijving van de voorgestelde acties 1. Evaluatie van de beschikbare instrumenten 2. Ontwerpen van de instrumenten en van de verkennende werkzaamheden met het oog op de uitvoering van het globale proces inzake duurzame ontwikkeling 3. Integratie van het onderdeel 'duurzaamheid' in het huidige milieucertificaat voor een steekproef van Frans-Belgische landbouwondernemingen 4. Uitvoering en follow-up van het proces bij 161 ondernemingen	Duurzaamheid van landbouwbedrijven	724.893

2 Zeeën	Accessing the Countryside	Provincie West-Vlaanderen	Het doel van het project is de implementatie van een evenwichtige benadering van duurzame ontwikkeling die is gericht op de verbetering en ontwikkeling van plattelandsgebieden en netwerken van paden om de toegankelijkheid voor iedereen te verbeteren, en tegelijkertijd onze natuurlijke omgeving te beschermen, inclusief de kwetsbare kustgebieden. Dat wordt bereikt door middel van een reeks studies, controles en publieke raadpleging, waarbij duidelijk zal worden hoe duurzame verbeteringen van de toegankelijkheid kunnen worden gerealiseerd voor alle gebruikersgroepen, inclusief landelijke gemeenschappen, toeristen en nieuwe gebruikers. Met nieuwe databasesoftware kan het partnerschap de geëigende beheerplannen ten uitvoer brengen en effectief problemen met betrekking tot het milieu en de toegang in het projectgebied aanpakken (http://www.accessingthecountryside.eu/)	Verbetering wegen op het platteland	2.170.815
Noordzee Regio	Vital Rural Areas	NOFA, The Netherlands	The project will consider three themes connected to rural development; lack of economic development and innovations, negative or insufficient exposure of regions and downsizing in level of services and amenities. Using a co-operative approach the project partners will work together on a number of pilot initiatives to consider these issues in a transnational setting. The end result of the project will be a Rural Power Pack, which will be disseminated and communicated at an EU level. The project will be supported by a scientific support group. (http://www.vitalruralarea.eu/)	Plattelandsontwikkeling: algemeen	3.650.424
Noordwest Europa	Dairyman	Wageningen Universiteit; Leerstoelgroep Biologische Landbouwsystemen (nL)	The aim of DAIRYMAN is to strengthen rural communities in the regions of North West Europe (henceforth NWE) where dairy farming is a main economic activity and a vital form of land use. It will lead to a more competitive dairy sector, stronger regional economies and an improved ecological performance within the rural area. Our sub-aims are therefore: - To raise awareness among rural area stakeholders of the ecological, economic and social performances of their region, the need and opportunities for improvement, and the potential of stakeholder cooperation; - Provision to local authorities of guidelines for the process of cost-effective regional implementation of environmental EU regulations; - Convincing farmers that it is possible and even financially attractive to comply with environmental regulations by utilising fertilizers, manures and feeds more efficiently, and teaching them how to do so; - Rapid transfer of innovative measures that result from research to commercial farms. (http://www.interregdairyman.eu/)	Plattelandsontwikkeling: focus melkveehouders	4.360.447

2.2.2 Kansen voor land- en tuinbouwsector

Goedgekeurde landbouwgerelateerde projecten zijn bijna allen terug te vinden binnen twee grensoverschrijdende programma's: Grensregio Vlaanderen-Nederland en Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen. Binnen de andere programma's zijn de goedgekeurde landbouwgerelateerde projecten beperkt. Uit de prioriteiten die weergegeven worden in Tabel 14 blijkt nochtans dat ook binnen de andere programma's landbouwgerelateerde projecten zeker in aanmerking komen.

In Tabel 15 wordt weergegeven welke provincies/arrondissementen in Vlaanderen in aanmerking komen voor de verschillende programma's. Hieruit valt het op dat de mogelijkheden voor het indienen van projecten binnen de Europese interregionale samenwerking meer beperkt zijn voor de provincie Vlaams-Brabant dan voor de andere Vlaamse provincies.

In het kader van de grensoverschrijdende en de transnationale programma's kunnen naast publieke actoren ook privé actoren (zowel profit als non-profit), die gesitueerd zijn binnen een programmagebied, projectvoorstellen formuleren of deelnemen aan projecten. In de interregionale programma's komen enkel publieke autoriteiten of 'publiek gelijkgestelde' instellingen/organisaties in aanmerking voor de indiening van projecten.

Tabel 14 Overzicht van de verschillende prioriteiten

Interreg IVA Grensoverschrijdende programma's	
Grensregio Vlaanderen-Nederland	1) Prioriteit 1: Economie 2) Prioriteit 2: Milieu 3) Prioriteit 3: Mens
Euregio Maas-Rijn	1) Prioriteit 1: Versterken van de economische structuur, bevorderen van kennis en innovatie, en meer en betere banen 2) Prioriteit 2: Natuur en milieu, energie, natuurlijke hulpbronnen en mobiliteit 3) Prioriteit 3: Kwaliteit van leven
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	1) Prioriteit 1: Economische en ontwikkeling 2) Prioriteit 2: Identiteit van de regio 3) Prioriteit 3: Het gevoel tot een gemeenschappelijk ruimte te behoren 4) Prioriteit 4: Gemeenschappelijk beheer van de leefomgeving
2 Zeeën	1) Prioriteit 1: Economie 2) Prioriteit 2: Leefomgeving 3) Prioriteit 3: Levenskwaliteit
Interreg IVB Transnationale programma's	
Noordzee Regio	1) Prioriteit 1: Voortbouwen op de innovatiecapaciteit in de Noordzee Regio 2) Prioriteit 2: Het duurzame beheer van het milieu in de Noordzee Regio 3) Prioriteit 3: Toegankelijkheid van locaties in het Noordzee Regio gebied 4) Prioriteit 4: Duurzame en competitieve gemeenschappen bevorderen en een aantrekkelijke leef- en werkomgeving creëren in de Noordzee Regio
Noordwest Europa	1) Prioriteit 1: Optimale benutting van het innovatievermogen 2) Prioriteit 2: Beheer van hulpbronnen en risico's 3) Prioriteit 3: Verbetering van de connectiviteit 4) Prioriteit 4: Versterking van gemeenschappen
Interregionale programma's	
Interreg IVC	1) Prioriteit 1: Innovatie en kenniseconomie 2) Prioriteit 2: Milieu en risicopreventie

Tabel 15 Overzicht van de provincies en arrondissementen die in aanmerking komen

Interreg IVA Grensoverschrijdende programma's	
Grensregio Vlaanderen-Nederland	Heel de provincie Limburg komt in aanmerking en bepaalde arrondissementen binnen de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen komen in aanmerking nl. Ar. Brugge, Ar. Eeklo, Ar. Gent, Ar. Sint-Niklaas, Ar. Antwerpen, Ar. Turnhout
Euregio Maas-Rijn	Enkel de provincie Limburg komt in aanmerking
Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen	Enkel bepaalde arrondissementen van de provincie West-Vlaanderen komen in aanmerking: Ar. Veurne, Ar. Ieper, Ar. Kortrijk.
2 Zeeën	Bepaalde arrondissementen binnen de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen komen in aanmerking nl. Ar. Brugge, Ar. Oostende, Ar. Veurne, Ar. Eeklo, Ar. Gent, Ar. Sint-Niklaas, Ar. Antwerpen
Interreg IVB Transnationale programma's	
Noordzee Regio	Provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen
Noordwest Europa	Heel Vlaanderen
Interregionale programma's	
Interreg IVC	Heel Vlaanderen

2.3 Europees sociaal fonds (ESF)

2.3.1 Huidige betrokkenheid van land- en tuinbouwsector en andere plattelandsactoren

Er werd binnen ESF 2007-2013 geen enkel project geïdentificeerd waarbij land- of tuinbouwbedrijven of specifieke plattelandsactoren betrokken zijn. Deze analyse gebeurde op basis van de lijst goedgekeurde projecten die beschikbaar is op de ESF website (www.esf-producten.be). Er werden wel verschillende projecten teruggevonden van bedrijven die behoren tot het agrobusinesscomplex (ABC). Bijna alle projecten binnen agrobusinesscomplex hebben als thema de ‘opleiding van werknemers’. Projecten bij de volgende bedrijven werden teruggevonden: AVEVE, BelgoMilk, Westvlees, Bayer Bioscience NV, Tabaknatie N.V., Farm Frites, Ago Holland Cigar Company, Monasanto Europe, Vandemoortele, Snack Food Poco Loco, Renmans, Colmar, Heinz, Lidl, Delhaize en Colruyt. De gemiddelde toegekende ESF-steun (enkel Europese deel) voor deze projecten bedraagt rond de 100.000 euro.

2.3.2 Kansen voor land- en tuinbouwsector

Bedrijven uit het agrobusinesscomplex, behalve de land- en tuinbouwbedrijven zelf, vinden hun weg naar het ESF. Er bestaan nochtans ook opportuniteiten voor land- en tuinbouwbedrijven. Grote bedrijven zoals glastuinbouwbedrijven zouden onder eigen naam projecten kunnen indienen die kaderen binnen bijvoorbeeld prioriteit 1 ‘Talentactivering en duurzame integratie op de arbeidsmarkt’ waaronder o.a. trajectbegeleiding en opleiding van werkenden. Er zijn echter ook kansen voor ‘boeren op een kruispunt’ en sectororganisaties. Als voorbeeld worden twee ESF-projecten aangegeven van de Unie van Zelfstandige Ondernemers (UNIZO) en 1 van ZENITOR (zie Tabel 16).

Tabel 16 Goedgekeurde binnen ESF doelstelling 2 die qua inhoud een link hebben met organisaties als ‘Boeren op een kruispunt’

Projectnaam	Omschrijving	Toege- kende ESF- steun (euro)
Ondernemen werkt (UNIZO)	Het UNIZO-project ‘ondernemen werkt’ gaat uit van een sluitend traject waar oriëntering, begeleiding en competentieversterking in zijn geïntegreerd. De sluitende en geïntegreerde aanpak van het traject komt tot uiting in het unieke partnerschap tussen Zenitor, Syntra en UNIZO en het feit dat de werkzoekende steeds kan terugvallen op deze projectpartners. De werkzoekende zal op elk moment begeleid en ondersteund worden. Tijdens de oriënterende fase zal er samen met de werkzoekende gepeild worden naar de intrinsieke kenmerken van ondernemerschap en de drijfveren van de werkzoekende. Deze fase zal ofwel uitmonden in een terugleiding naar de VDAB of in de ontwikkeling van een persoonlijk ontwikkelingsplan dat de werkzoekende in staat moet stellen om te werken aan zijn/haar competenties. Dat kan gaan over een formele opleiding bedrijfsbeheer, maar ook over competentieversterkende opleidingen die de slaagkansen als zelfstandig ondernemer moeten vergroten. Na de fase van oriëntering en competentieversterking zal UNIZO de werkzoekende begeleiden bij de opstart van zijn/haar onderneming , zonder evenwel in de plaats te treden van de werkzoekende. Deze begeleiding omvat de opmaak van een businessplan en haalbaarheidsstudie die als basis dient voor het financieel plan. Tevens zal de werkzoekende ook begeleid worden bij de aanvraag van het ondernemingsnummer en andere formaliteiten. De projectpartners zijn ervan overtuigd dat	270.000

	<p>hun aanpak een meerwaarde vormt voor de werkzoekenden met aspiraties om zelfstandig ondernemer te worden. Het doel van het partnerschap is het verhogen van de slaagkansen van de individuele werkzoekende en het verlagen van de drempels naar ondernemerschap.</p>	
<p>Stoppen is starten (UNIZO)</p>	<p>Ons projectvoorstel vertrekt vanuit de ervaring met de opvang van gefailleerde ondernemers die sinds enkele maanden werd opgedaan via onze werking van Tussenstap vzw. Die kennis en expertise zullen we versterken en uitdiepen, vervolgens verspreiden naar andere dienstverleners en aanwenden voor een evaluatie van het huidige Vlaamse beleid ter bevordering van het zelfstandig ondernemerschap.</p> <p>In verschillende fases zullen we hiertoe nieuwe overdraagbare methodieken en instrumenten ontwikkelen. Deze methodieken zullen in een eerste stadium uitgetest worden bij onze projectpartners om nadien in een volgende fase over te brengen en te implementeren bij andere dienstverlenende organisaties. Naarmate de projectuitvoering vordert zullen de praktijkstimulerende, kennisbevorderde en beleidsontwikkelde taken verder worden verfijnd. Kortom, het project zal instaan voor de ontwikkeling van innovatieve initiatieven en bruikbare methodieken voor het ondersteunen van gefailleerden (niet-werkenden), die overdraagzaam zijn aan intermediaire organisaties. Finaal doel is de maatschappelijke (her)inschakeling in de arbeidsmarkt van zelfstandige ondernemers tijdens en na een faillissement. Psychologische, sociale en economische rehabilitatie staat voorop. In het bijzonder zal gefocust worden op een kruisbestuiving met en door de netwerkpartners, de andere intermediaire organisaties alsook de betrokken beleidsinstanties; de methodieken zullen door deze actoren aangewend worden ter ondersteuning van de finale doelgroep van gefailleerde ondernemers voor een hernieuwde toeleiding en reïntegratie naar de arbeidsmarkt. Het project schrijft zich dus in op de Europese en Vlaamse doelstellingen ter zake. Bij de projectuitvoering zal in partnerschap nauw samengewerkt worden met de erkende professionele organisatie voor zelfstandige ondernemers (UNIZO), het sociaal verzekeringsfonds voor zelfstandigen SVMB en het loopbaancentrum voor zelfstandige ondernemers Tussenstap vzw. Samen met onze netwerkpartners zullen in de eerste ontwikkelings- en experimentele fase aangepaste activeringstools & begeleidings- en ondersteuningsprocessen op maat van de gefailleerde worden ontwikkeld. Na de “testfase” van deze (piloot)initiatieven zal de uitgeteste methodiek en het plan van aanpak aangeboden worden aan intermediaire organisaties en dienstverleners met als doel het terug op weg helpen van de groep gefailleerden naar werk. Het project zal een brede strategie voor een ondernemersbeleid voor een ‘tweede kans’ uitwerken door middel van de ontwikkeling van een instrumentarium en methodiek, die bijdragen tot een efficiëntere ondersteuning en begeleiding van gefailleerden in Vlaanderen. Bovendien zullen beleidsaanbevelingen een stimulans leveren voor een verbeterd juridisch kader (o.a. verbeterde wetgeving, steunmaatregelen, faillissementsverzekering,...) Finaal moet het uittesten en implementeren van deze vernieuwende concepten en instrumenten resulteren in een Vlaams kennis- en expertisecentrum met een duurzame en integrale faillissementsomkadering voor gefailleerde zelfstandige ondernemers.</p>	9.405
<p>Stoppen is starten (ZENITOR)</p>	<p>Zelfstandig ondernemen houdt een belangrijke uitdaging in. Een kleine ondernemer heeft wel niet alle succesfactoren in eigen hand. Hij kan verrast worden door onvoorziene omstandigheden, of door eigen tekortkomingen die in een zaak uitgroeien tot hinderpalen voor de zaak. Jaarlijks moeten circa 20.500 Vlaamse ondernemingen hun activiteit staken, circa 4.100 gaan failliet. Omdat iedereen recht heeft op een waardig leven, en omdat iedereen wint als talent niet verloren gaat, is er nood aan een passende opvang en aan een hoopgevend traject dat leidt tot valorisering van de kwaliteiten van deze ondernemers. Het project “stoppen is starten” onderzoekt de noden, ontwikkelt praktische hulpmiddelen en methodieken en stelt die beschikbaar aan belanghebbende dienstverleners. Zo levert het een bijdrage tot de vorming in heel Vlaanderen van voldoende capaciteit aan dienstverlening om ondernemers zo veilig mogelijk te laten ondernemen.</p>	101.968

In het ESF-programma voor Vlaanderen werden geen opportuniteiten teruggevonden voor het concept van zorgboerderijen.

3 Beleidsmatige analyse van het cohesiebeleid in relatie tot het plattelandsbeleid

3.1 Inleiding

Als over de verhouding tussen plattelandsbeleid en cohesiebeleid gesproken wordt is het best deze verhouding zowel op Europees als op Vlaams niveau te beschouwen. Zowel wat het plattelandsbeleid als het cohesiebeleid betreft biedt Europa een algemeen kader aan, waarbinnen lidstaten/regio's keuzes kunnen maken. Het maken van die keuzes heeft tot gevolg dat de verhouding tussen plattelandsbeleid en cohesiebeleid op Vlaams niveau anders is dan op het (soms ook theoretische) Europese niveau.

3.2 Inhoudelijke vergelijking tussen EFRO-doelstelling en ELFPO

3.2.1 Europees niveau

De EFRO-doelstelling 2 (zoals geformuleerd VO 1080/2006) en de doelstellingen van ELFPO (zoals geformuleerd in VO 1698/2005) worden in Tabel 17 vergeleken. De doelstellingen die raakvlakken hebben met elkaar werden op dezelfde lijn weergegeven.

Tabel 17 Vergelijking van de doelstellingen zoals beschreven in de Europese verordeningen voor EFRO en ELFPO

Doelstelling	EFRO-doelstelling	ELFPO-doelstelling
1	Innovatie en de kenniseconomie, mede door de oprichting en de versterking van efficiënte regionale innovatie-economieën, systemische betrekkingen tussen de particuliere en openbare sector, universiteiten en technologiecentra die rekening houden met de lokale behoeften	Verbetering van het concurrentievermogen van de land- en bosbouw door steun te verlenen voor herstructurering, ontwikkeling en innovatie
2	Milieu en risicopreventie	Verbetering van het milieu en platteland door steunverlening voor landbeheer
3	Toegang tot vervoers- en telecommunicatiediensten van algemeen economisch belang	/
4	/	Verbetering van de leefkwaliteit op het platteland en bevordering van diversificatie van de economische bedrijvigheid

Uit de tabel blijkt dat doelstelling 3 geen tegenhanger heeft binnen het ELFPO, alvast niet in het oorspronkelijke programma 2007-2013. Met het economische herstelplan van 2009 werd wel specifiek extra budget voorzien voor infrastructuur voor breedbandinternet op het platteland. Doelstelling 4 heeft geen tegenhanger bij EFRO. Het economische aspect van de leefkwaliteit op het platteland kan met bepaalde projecten wel binnen doelstelling 1 en 3 aangeraakt worden. De sociale dimensie van leefkwaliteit op het platteland wordt niet aangeraakt door EFRO, zoals dat wel voorzien is binnen as 3 van ELFPO waar bv. de maatregel 'basisvoorzieningen voor de plattelandsbevolking' hier specifiek toe bijdraagt.

Doelstelling 1 handelt zowel in EFRO als ELFPO over innovatie en versteviging van het concurrentievermogen van bedrijven. Bij EFRO staat deze open voor alle sectoren van de economie (dus ook de landbouwsector), terwijl het ELFPO zich natuurlijk enkel richt op land- en tuinbouwbedrijven en bedrijven voor primaire verwerking van land- en tuinbouwproducten. Indien de subdoelstellingen van beiden programma's verder vergeleken worden valt op dat het concept van 'innovatie' inhoudelijk meer uitgewerkt is in de EFRO-doelstellingen⁸. Bij ELFPO is innovatie voornamelijk mogelijk binnen de maatregelen 'modernisering van landbouwbedrijven', 'verbetering in verwerking en afzet van primaire land- en bosbouwproducten, 'samenwerking voor de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés en technologieën in de landbouw-, de voedsel- en de bosbouwsector' en LEADER.

Verbetering van het milieu (doelstelling 2) komen zowel binnen EFRO als ELFPO aan bod. De volgende subdoelstellingen bij EFRO hebben een tegenhanger in het ELFPO:

1. *'bevordering van de ontwikkeling van infrastructuur in verband met de biodiversiteit en investeringen in Natura 2000-gebieden', wanneer dat bijdraagt tot duurzame economische ontwikkeling en/of tot diversificatie van plattelandsgebieden*. De tegenhanger bij ELFPO zijn de agromilieumaatregelen, Natura 2000-betalingen, maar ook de opstelling van beschermings- en beheerplannen met betrekking tot Natura 2000 die mogelijk zijn in kader van as 3 maatregel 'instandhouding en opwaardering van het landelijk erfgoed'.
2. *'bescherming en opwaardering van het natuurlijke en culturele erfgoed ter ondersteuning van de sociaal-economische ontwikkeling en bevordering van de natuurlijke en culturele rijkdom als potentieel voor de ontwikkeling van duurzaam toerisme'*, verschillende maatregelen van as 3 hebben dezelfde doelstelling
3. *'ontwikkeling van plannen en maatregelen om natuurlijke (bijvoorbeeld overstromingen) en technologische risico's te voorkomen of op te vangen*; In ELFPO komen deze maatregelen overeen met betalingen die mogelijk zijn in het kader van kaderrichtlijn water en steun voor niet-productieve investeringen die ook ingezet kunnen worden voor kaderrichtlijn water
4. *stimulering van de energie-efficiëntie en van de productie van hernieuwbare energie en de ontwikkeling van doeltreffende energiebeheerssystemen*; In het ELFPO van voor de Health Check is geen uitgesproken doelstelling in het kader van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie terug te vinden. Het komt wel ter sprake bij de steun voor verbetering van verwerking en afzet van landbouwproducten. Regio's hebben voor en/of na de Health Check dat bij concrete invulling van de programma's wel opgenomen zoals in Vlaanderen het geval is in de maatregelen 'modernisering van landbouwbedrijven en steun voor diversificatie op het landbouwbedrijf' (beide VLIF-steun).

Naast punten van overeenstemming zijn er in de verdere uitwerking van de doelstelling 2 aangaande milieu ook verschillen te noteren. De volgende doelstellingen bij EFRO hebben geen tegenhanger bij ELFPO:

1. 'herstel van verontreinigde gronden en terreinen',
2. 'bevordering van een schoon en duurzaam openbaar vervoer'.

⁸ Inhoudelijke uitwerking van innovatie in EFRO blijkt uit: ondersteuning van onderzoek en technologische ontwikkeling, bevordering van technologieoverdracht, ondersteuning van samenwerking tussen bedrijven, ondersteuning van bedrijvennetwerken en clusters, ondersteunen van samenwerkingsnetwerken, ondersteuning van ondernemerschap, creatie van financiële engineeringinstrumenten, enz.

3.2.2 Vlaams niveau

De belangrijkste bronnen voor de analyse waren het PDPO programmadocument (Departement Landbouw en Visserij, 2008) en EFRO programmadocument (Agentschap ondernemen, 2007). Het Vlaamse EFRO doelstelling 2 zet 55% van de middelen in voor twee prioriteiten (prioriteiten 3 en 4) die geen raakvlak hebben met plattelandsbeleid, nl. met prioriteit 3 worden grote infrastructuurwerken ondersteund voor voornamelijk industrieterreinen⁹, terwijl prioriteit 4 specifiek inzet op de stedelijke omgeving. Naar prioriteit 1 (kennis en innovatie) en 2 (ondernemerschap) gaan 45% van de Vlaamse middelen. Met deze twee thema's is het raakvlak met het PDPO er wel. Hierna wordt nagegaan in welke mate 'kennis en innovatie' en 'ondernemerschap' aan bod komen binnen het PDPO.

Stimuleren van het ondernemerschap van de plattelandsbevolking is weliswaar geen hoofddoelstelling van het PDPO, maar komt toch aan bod en dat zowel binnen as 1 als as 3 en 4. Wat as 1 betreft wordt in Vlaanderen steun gegeven voor naschools landbouwonderwijs waarbinnen een belangrijk deel van de cursussen en korte vorming onder het thema 'Vaardigheid op management-, administratief- en marketinggebied' ondergebracht kunnen worden. De ontwikkeling van deze vaardigheden bij de land- en tuinbouwers is een basis voor ondernemerschap. Binnen as 1 wordt eveneens steun gegeven voor de bedrijfsadviesystemen (BAS). Binnen dat persoonlijk advies is er ruimte voor de opmaak van een bedrijfseconomische boekhouding. De opmaak van deze boekhouding is eveneens een vertrekbasis voor ondernemerschap. Binnen as 3 is binnen maatregel 'intermediaire dienstverlening' (maatregel 311) specifiek ook aandacht voor projecten rond het stimuleren van het rurale ondernemerschap. Deze projecten werden weergegeven in Tabel 18.

Tabel 18 Projecten binnen maatregel 331 'Intermediaire dienstverlening' die onder te brengen zijn onder het thema 'ondernemerschap'

Naam project	Promotor	Provincie	Projectkost (euro)
Stimuleren van het ruraal ondernemerschap (as 3)	UNIZO	Limburg	129.518
Pro! Professionalisering van het ruraal ondernemerschap (as 3)	Vzw Vorm	Oost-Vlaanderen	21.425
Ondernemend platteland (as 3)	PLBK	Oost-Vlaanderen	60.761
Open ondernemerschap in de Westhoek (as 4)	Voka- Kamer van koophandel	West-Vlaanderen	204.184
Stimuleren multifunctioneel ondernemerschap land- en tuinbouwers (as 4)	Innovatiesteun- punt Boerenbond	Antwerpen	31.934

De beschikbare innovatie-instrumenten binnen het PDPO werden onderzocht in de AMS studie 'Innovatiebeleid en -instrumenten voor de Vlaamse land- en tuinbouw', (Vuylsteke & Van Gijsegem, 2010). De PDPO maatregel 'modernisering van landbouwbedrijven inclusief steun voor diversificatie' (VLIF) wordt in deze studie aangegeven als het belangrijkste innovatie-instrument binnen het PDPO. Belangrijk is echter dat het geen innovatie is op sectorniveau, maar op bedrijfsniveau. Deze maatregel werkt met een positieve lijst van steunbare investeringen, waardoor voornamelijk ondersteund wordt. Voor innoverende bedrijven die technologische innovaties zelf willen ontwikkelen zijn er binnen deze maatregel

⁹ De glastuinbouw komt wel in aanmerking binnen deze prioriteit bij de uitbouw van glastuinbouwzones

geen mogelijkheden. Verder wordt ook steun voor de verhoging van de toegevoegde waarde van land- en tuinbouwproducten genoemd (steun aan agrovoedingsbedrijven). Investeringssteun aan deze bedrijven wil weliswaar innovatieve praktijken stimuleren, maar in elke oproep kunnen daarnaast ook een aantal andere prioriteiten of problemen gedefinieerd worden. Vorming en voorlichting wordt eveneens aangegeven als een innovatie-instrument binnen PDPO. De belangrijkste PDPO-maatregel binnen ‘vorming en voorlichting’ waaruit dat blijkt, zijn de demoprojecten van ADLO. Deze projecten hebben immers als doelstelling om innovatieve duurzame technieken zodra ze de onderzoeksfase verlaten hebben, te laten doorstromen naar de praktijk. Deze maatregel binnen PDPO heeft nogal raakvlakken met de tweede operationele doelstelling ‘begeleiding’ binnen prioriteit 1 van het EFRO doelstelling 2- programma.

De EFRO-doelstelling op Europees niveau ‘milieu en risicopreventie’ komt niet afzonderlijk voor binnen het Vlaamse EFRO programma. De subdoelstelling ‘stimulering van de energie-efficiëntie’ is wel opgenomen in de vorm van steun voor eco-innovatie dat een mogelijke actie is binnen de operationele doelstelling ‘vernieuwde voorbeelden van kennisvalorisatie’ binnen prioriteit 1 en eveneens steun voor eco-innovatie als mogelijke actie binnen de operationele doelstelling ‘Benutten van verduurzamingpotenties van economische concentraties’ binnen prioriteit 3. Ook binnen andere operationele doelstellingen is het in principe mogelijk dat projecten ingediend worden met een milieulink, maar dat wordt niet vanuit het beleid gestuurd. Op dat vlak verschilt het EFRO-doelstelling 2 programma van het PDPO waar alle maatregelen binnen as 2 specifiek een milieu en natuurdoelstelling hebben.

Samenvattend kan gesteld worden dat enerzijds het Vlaamse EFRO-programma zeer sterk focust op de ontwikkeling van kenniseconomie, innovatie en ondernemerschap en dat deze elementen ook in mindere mate terug te vinden zijn in het PDPO, maar dat anderzijds het Vlaamse EFRO doelstelling 2 programma niet uitgesproken focust op milieu- en natuurdoelstellingen, terwijl dat wel het geval is voor het PDPO.

3.3 Demarcatie-overlap-complementariteit tussen cohesie- en plattelandsbeleid

3.3.1 Europees niveau

Vooreerst is het belangrijk om de drie begrippen demarcatie, overlap en complementariteit te definiëren (European Network for Rural Development, 2010):

1. Met ‘afbakening of demarcatie’ worden de duidelijke richtlijnen van scheiding tussen ELFPO en andere fondsen bedoeld, de scheiding kan van toepassing zijn op gebieden, type projecten of type begunstigden.
2. Met ‘overlap’, wordt de mogelijkheid bedoeld om twee of meer fondsen toe te passen op hetzelfde gebied, hetzelfde type project of hetzelfde type begunstigde.
3. Met ‘complementariteit’, wordt de synergie bedoeld tussen twee of meer fondsen, die toegepast worden op een bepaald gebied of actieveld, zodat de noden beter bereikt kunnen worden dan wanneer maar één fonds zou ingezet worden.

Lidstaten zijn verplicht om demarcatie in beschouwing te nemen bij de ontwikkeling van de programma’s voor de verschillende fondsen. Deze demarcatie verzekert het vermijden van een duplicatie tussen de fondsen en is het gevolg van de strikte EU vereiste dat dubbele

financiering vermeden moet worden, het effect hiervan in de praktijk is dat eenzelfde project¹⁰ geen subsidies mag ontvangen van verschillende fondsen.

Toch is een overlap tussen de verschillende fondsen mogelijk op het gebied van geografisch gebied, type project of type begunstigde. Dat heeft tot gevolg de dezelfde plattelandsgebieden, type projecten of type begunstigen kunnen genieten van ‘maatregelen’ en financiële middelen niet enkel afkomstig van het fonds voor plattelandontwikkeling, maar ook uit de andere EU fondsen. Deze potentie tot overlap stelt de lidstaten en regio’s in staat om - als ze dat willen - de complementariteit tussen de fondsen te optimaliseren om zo beter te voldoen aan de noden van de plattelandsgebieden.

Regio’s kunnen op verschillende manieren de verplichte demarcatie tussen de fondsen organiseren om zo de dubbele financiering te vermijden. Dat kan op basis van gebied (binnen een bepaald gebied mag maar 1 fonds gebruikt worden, maar dat kan ook op basis van type begunstigen (bv. ngo’s kunnen enkel van één fonds steun ontvangen) of op basis van type projecten. Uit een analyse van 35 programma’s voor plattelandontwikkeling uit de EU (uitgevoerd in kader van het European Network for Rural Development) blijkt dat in slechts in 16% van de gevallen de demarcatie gebeurt op basis van type begunstigen, slechts 21% van de gevallen op basis van territoriaal gebied, maar in 63% van de gevallen op basis van type project.

Experts die gerelateerd zijn aan het Europese netwerk voor plattelandontwikkeling hebben verschillende case studies van plattelandontwikkelingsprogramma’ uitgevoerd. De belangrijkste conclusies hieruit zijn (European Network for Rural Development, 2010):

1. In sommige regio’s wordt de LEADER-werking (as 4 ELFPO) die zich vertaalt in de ondersteuning van plaatselijke groepen (PG’s) gebruikt om niet alleen de middelen in te zetten uit ELFPO, maar ook uit nationale (regionale) middelen en middelen uit de cohesiefondsen. Ook de uitgewerkte ontwikkelingsstrategie van de plaatselijke groepen is niet alleen gefocust op de maatregelen vanuit het ELFPO, maar op maatregelen uit de andere fondsen en regionale middelen.
2. Sommige regio’s maken gebruik van geïntegreerde ontwikkelingsplannen die verschillende fondsen combineren en ook gebruik maken van lokale en regionale middelen. Dat is o.a. het geval voor de ‘geïntegreerde territoriale interventiegebieden’ in Portugal en in de Languedoc-Roussillon in Frankrijk.
3. Denemarken is het beste voorbeeld van overlap en complementariteit tussen ELFPO, EFRO en ESF.

3.3.2 Vlaams niveau

In Vlaanderen kunnen maatregelen die worden gefinancierd door het Europees landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO) niet meer gefinancierd worden door ESF of door EFRO. In Vlaanderen werd er ook voor gekozen om in het programma voor plattelandontwikkeling geen uitvoering te geven aan de maatregel ter ondersteuning van

¹⁰ Een opmerking hierbij is (red) dat de definitie van een ‘project’ moeilijk te standaardiseren is. Misschien is het bruikbaar te stellen dat een bepaald type projectkost ‘bv. infrastructuur: herstel van hetzelfde dak’ of ‘operationele kost: het loon van eenzelfde medewerker voor een bepaalde periode’ geen subsidies uit meer dan 1 fonds mag ontvangen

de oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen, dat wordt opgevangen in het EFRO.

Hoewel de overlapping tussen de PDPO maatregel toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten (steun aan agrovoedingsbedrijven) en EFRO eerder gering is, wordt er bij de tenuitvoerlegging van het PDPO er op toegezien dat geen dubbelfinanciering optreedt. Dossiers die ELFPO steun krijgen komen niet meer in aanmerking voor EFRO steun. Ook een aantal prioriteiten die vallen onder de gebiedsgerichte werking van As 3 van het PDPO, hebben een raakvlak met die van EFRO. Gelet op de complementariteit van de Europese programma's en het belang van het uitsluiten van dubbelfinanciering, zijn de plattelandsacties die kunnen uitgevoerd worden met steun van het EFRO complementair aan de plattelandsacties, gericht op leefkwaliteit van het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie, die met steun van het ELFPO worden uitgevoerd (As 3 van het PDPO), zodoende dat dubbele subsidiëring uit beide fondsen uitgesloten wordt.

Dat wordt nadrukkelijk bewerkstelligd door het inbouwen van een dubbel toetsingscriterium: zowel inhoudelijk als qua begunstigde, is er een onderscheid tussen de plattelandsacties die in het EFRO-operationeel programma gesteund worden en de acties die in het kader van As 3 van het PDPO uitgevoerd kunnen worden. Terwijl EFRO zich prioritair richt op economische activiteiten en activiteiten met een duidelijk prioritaire economische finaliteit en individueel ondernemerschap, zijn de gebiedsgerichte plattelandsacties van As 3 (basisvoorzieningen voor de plattelandsbevolking, bevordering toeristisch- recreatieve ontsluiting van het platteland en dat zowel wat betreft routestructuren, verblijf en bezoekersattracties met betrekking tot de beleving van het platteland, dorpskernvernieuwing, instandhouding landelijk erfgoed en intermediaire dienstverlening) van PDPO eerder algemeen gebiedsgerichte initiatieven van onder meer lokale besturen, verenigingen en plattelandsactoren. Om deze complementariteit extra te waarborgen en dubbelfinanciering uit te sluiten, wordt tevens een vertegenwoordiging voorzien van de minister bevoegd voor Landbouw of van het beleidsdomein bevoegd voor Landbouw en Visserij in de Comité van Toezicht van het EFRO-programma en vice versa.

3.4 In welke mate ondersteunt het cohesiebeleid het platteland?

3.4.1 Europees niveau

DG Regio stelde dat bekeken vanuit het budget de inspanningen van het cohesiebeleid voor de plattelandsgebieden verre van insignificant zijn (toespraak Dirk Ahner, directeur-generaal DG Regio op conferentie genaamd 'Cohesion policy supporting rural areas', Brussel, oktober 2009). Volgens een benaderende analyse van DG Regio (welke analyse hier aan de basis ligt kan slechts gedeeltelijk nagegaan worden) is het budget vanuit cohesiebeleid te gunste van platteland verdubbeld van 34 miljard euro voor de periode 2000-2006 tot 71 miljard euro voor de periode 2007-2013, terwijl de fondsen van Pijler 2 van het gemeenschappelijk landbouwbeleid veel minder toegenomen zijn van 62 miljard euro voor de periode 2000-2006 tot 91 miljard euro voor de periode 2007-2013. Verder wordt nog gesteld dat steun voor plattelandontwikkeling *per se* (buiten de landbouwsector), het gemeenschappelijk landbouwbeleid voor de periode 2007-2013 slechts 17 miljard euro voorziet, namelijk via as 3 en 4. Hiertegenover lijkt de steun voor de plattelandsgebieden via het cohesiebeleid (71 miljard euro) heel belangrijk.

Er kan afgeleid worden dat deze stellingen een extrapolatie zijn van onderzoeksresultaten uit de studie 'Ex post evaluation of Cohesion policy programmes 2000-2006 (Objective 1 and 2): WP9: Rural development' (Agra CEAS Consulting, 2005). Deze studie heeft voor vijf landen

(Frankrijk, Duitsland, Spanje, Polen en Zweden) de match gemaakt tussen toegekende steun die gekend is op NUTS3 niveau (databank beschikbaar bij DG Regio) en de OESO indeling van gebieden op basis van bevolkingsaantal, waarbij rurale gebieden dan gedefinieerd worden als minder dan 150 inwoners per km². In de studie werd aangegeven dat gemiddeld genomen over de vijf landen 24% van de uitgaven in doelstelling 2 gebied bestemd zijn voor rurale gebieden.

In dezelfde studie werd voor bepaalde rurale gebieden binnen de vijf landen ook nagegaan voor welke type plattelandprojecten de meeste steun voorzien wordt:

1. de belangrijkste zijn transportinfrastructuur, in sommige regio's was dat om bij te dragen aan de wegen op het platteland in andere regio's eerder om de steden beter met elkaar te verbinden
2. milieu-infrastructuur op het platteland, zoals de behandeling van afvalwater, drinkwatervoorziening, wateropslag en waterzuivering.

Nochtans werden ook plattelandprojecten gefinancierd door cohesiebeleid gefinancierd die in Vlaanderen voornamelijk gesubsidieerd worden via as 3 en 4 van het PDPO, nl. investeringen in de sociale infrastructuur op het platteland, steun aan de diversificatie van landbouwactiviteiten en toerisme.

3.4.2 Vlaams niveau

In hoofdstuk 2 werd een inschatting gemaakt van de mate het cohesiebeleid bijdraagt tot de plattelandontwikkeling op basis van toegekende steun voor de plattelandsgoërienteerde projecten. Hieruit bleek dat ESF steun niet gericht is op plattelandsgoërienteerde projecten en dat EFRO-doelstelling 2 en EFRO-doelstelling 3 (territoriale samenwerking) elk voor ongeveer 4% hierop gericht zijn.

Vanuit geografisch oogpunt is de cohesiesteun voor het platteland in Vlaanderen echter hoger. In het Vlaamse platteland worden immers ook algemene infrastructuurwerken uitgevoerd met subsidies vanuit het cohesiebeleid en ontvangen bedrijvenszones in plattelandsgebieden ook subsidies, enz. Zulke projecten werden in hoofdstuk 2 niet meegerekend, aangezien dat betekent dat voor elk project afzonderlijk de geografische uitvoering van het project moest nagegaan worden, wat niet haalbaar en wenselijk was in het kader van deze studie.

Een geografische analyse voor Vlaanderen op basis van NUTS niveaus naar analogie met de studie in opdracht van DG Regio voor de periode 2000-2006 (zie hoger) is eveneens niet mogelijk daar voor de periode 2007-2013 enkel nog informatie beschikbaar is van goedgekeurde projecten op NUTS2 niveau (provincies) en niet meer op basis van NUTS3 (arrondissementen). Bovendien is zelfs beschikbaarheid van gegevens op basis van NUTS3 niveau voor Vlaanderen ontoereikend om een geografische afbakening van het platteland te kunnen maken.

3.5 Hoe gebiedsgericht is het Vlaamse ELFPO (PDPO) tegenover het Vlaamse EFRO programma?

Binnen PDPO is de gebiedsgerichtheid aanwezig via de gebiedsgerichte werking van as 3 en de Leader-projecten. Het geplande budget voor de periode 2007-2013 voor gebiedsgerichte werking van as 3 en LEADER bedraagt 76 miljoen euro (waarvan 23 miljoen euro Europese middelen), dat is 10% van het totale budget voor het PDPO in de periode 2007-2013.

Daarnaast worden ook sommige agromilieumaatregelen van as 2 in toenemende mate gebiedsgericht ingezet.

De gebiedsspecificiteit in het Vlaamse EFRO-doelstelling2-programma gebeurt via de projectwerving die op provinciaal niveau georganiseerd is via de provinciale contactpunten van het EFRO programmasecretariaat. In West-Vlaanderen heeft men van met financiering van EFRO programma een Provinciaal Economisch impulsplan ontwikkeld. Dat plan wordt gebruikt als leidraad voor EFRO-projecten die ingediend worden door de provincie zelf of waarbij de provincie als copromotor optreedt. Op deze manier tracht de provincie West-Vlaanderen versnippering van de projecten tegen te gaan en te focussen op de pijnpunten van de West-Vlaamse economie. Slechts een deel van de projecten in West-Vlaanderen wordt afgetoetst tegen dat Provinciaal Economisch impulsplan, nl. enkel diegene waarbij provincie als (co)promotor optreedt. De organisatie van de projectwerving binnen de andere provincies werd niet nagegaan.

Er kan gesteld worden dat door het toelaten van EFRO doelstelling 2-subsidie in de periode 2007-2013 in alle gebieden die niet in aanmerking komen voor doelstelling 1 deze programma's sterk ingeboet hebben aan gebiedsspecificiteit (en dat voor een Europees programma geleid vanuit DG Regio). In de periodes voor 2007 waren de gebieden die in aanmerking kwamen voor doelstelling 2 steun (en voor 2000 ook doelstelling 5b) veel kleiner, wat automatisch de gebiedsspecificiteit bevordert. Met de doelstelling 5b programma kon bijvoorbeeld in de periode 1994-1999 wel ingespeeld worden op de specifieke noden van het Meetjesland, terwijl dat met het huidige EFRO-doelstelling 2 programma veel moeilijker is.

3.6 Cohesiebeleid post 2013: mogelijke impact op het plattelandsbeleid

Deze analyse is gebaseerd op het vijfde verslag over de economische, sociale en territoriale samenhang (European Commission, 2010), waarin de krijtlijnen van het toekomstige cohesiebeleid uitgezet worden. Enkel de punten met directe implicaties voor het plattelandsbeleid (ELFPO) worden aangehaald.

1. De strategische programmering van het cohesiebeleid zal verstrekt worden. Er zal een **gemeenschappelijk strategisch kader** (GSK) door de Europese Commissie opgemaakt worden waarin de doelstellingen van "Europa 2020" in investeringsprioriteiten omgezet worden. Dat kader zou betrekking hebben op het Cohesiefonds, het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het **Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling en het Europees Visserijfonds**

Met de plannen voor de ontwikkeling van een gemeenschappelijk strategisch kader (GSK) voor cohesiebeleid, plattelandsbeleid en visserijbeleid gaat de commissie terug naar de periode 1988-1999 waar met VO 2052/88 ook een gemeenschappelijk kader bestond voor de structuurfondsen, inclusief EOGFL, afdeling oriëntatie. Al zal waarschijnlijk het bedoelde nieuwe GSK 2014-2020 mogelijk meer op de afstemming van de Europese doelstellingen zelf focussen, terwijl VO 2052/88 toch vooral coördinerend van aard was, nl om de toepassing van de verschillende fondsen over de brede waaier van typegebieden (doelstelling 1 tot 6, toen nog) te organiseren.

2. Er zal eveneens een **partnerschapsovereenkomst** opgemaakt worden tussen lidstaten en EU waarin, op basis van het gemeenschappelijk strategisch kader, de investeringsprioriteiten, de toewijzing van de nationale en EU-middelen voor de verschillende prioritaire gebieden en programma's, de overeengekomen voorwaarden en de te bereiken doelstellingen vastgelegd worden. **Deze overeenkomst heeft betrekking op het cohesiebeleid.** Om de economische, sociale en territoriale samenhang op een coherente en geïntegreerde wijze te bevorderen, **kan het nuttig zijn om het toepassingsgebied daarvan uit te breiden tot andere beleidsmaatregelen en financieringsinstrumenten van de EU.** De overeenkomst moet het resultaat zijn van de besprekingen tussen de lidstaten en de Commissie over de in de nationale hervormingsprogramma's aangegeven ontwikkelingsstrategie. De overeenkomst moet ook de coördinatie van de EU-fondsen op nationaal niveau beschrijven.

Of de link tussen plattelands- en cohesiebeleid nog verder zal gaan dan het GSK is minder zeker. Er wordt expliciet vermeld dat de partnerschapsovereenkomst enkel betrekking heeft op het cohesiebeleid. Anderzijds wordt er ook gesteld dat om de economische, sociale en territoriale samenhang op een coherente en geïntegreerde wijze te bevorderen, *het nuttig kan zijn* om het toepassingsgebied daarvan uit te breiden tot andere beleidsmaatregelen en financieringsinstrumenten van de EU, dus ook het Europees fonds voor plattelandsontwikkeling. Indien toch besloten zou worden dat ook het ELFPO opgenomen moet worden in deze partnerschapsovereenkomst gaat de EC terug in de tijd naar de periode 1988-1999, waar voor bepaalde gebieden, zijnde de doelstelling 1 en 5b gebieden waar de integrale ontwikkeling van een gebied ook afgedwongen werd door de opmaak van een enig programmeringsdocument voor het gebied. Vlaanderen heeft in tegenstelling tot Wallonië een beperkte ervaring met de opmaak van een enig programmeringsdocument (fondsenoverschrijdend). Vlaanderen heeft immers geen doelstelling 1 gebied gekend en slechts twee doelstelling 5b gebieden en dat enkel in de periode 1994-1999, nl. 'Meetjesland' en 'Westhoek-Middenkust-Zeevisserij gebied'.

De vraag kan gesteld worden of deze integrale aanpak werkelijk een meerwaarde betekend heeft voor het gebied. Zo wordt in een recente evaluatiestudie van 2008 genaamd 'evaluatiestudie van de impact van 20 jaar Europese steun voor economie in de westhoek' (WES, 2008) gesteld dat ook binnen de prioriteit landbouw binnen het doelstelling 5b programma 'Westhoek-Middenkust-Zeevisserij' het niet evident was om twee fondsen te combineren binnen het strikte kader van desbetreffende fondsen, namelijk EOGFL en EFRO. Hoewel de Commissie het programmeringsdocument bij aanvang van de periode goedgekeurd had, bleken bepaalde acties toch niet subsidieerbaar. Het probleem lag op verschillende niveaus: sommige acties binnen de landbouwsector bleken toch niet betoelaagbaar met EFRO middelen zoals oorspronkelijk gepland en diende uiteindelijk betaald te worden met EOGFL middelen, andere acties gepland om betaald te worden met EOGFL, bleken uiteindelijk toch niet subsidiabel binnen het doelstelling 5b programma. Uiteindelijk moesten zware procedurele programmawijzigingen doorgevoerd worden met als eindresultaat dat binnen het landbouwluk enkel nog EOGFL middelen ingezet konden worden.

3. Er zal naast de economische en sociale dimensie ook een derde dimensie toegevoegd worden de '*territoriale samenhang*'. Territoriale samenhang betekent ook dat er goede verbindingen zijn tussen stad en platteland, zodat plattelandsbewoners toegang hebben tot betaalbare en kwalitatief hoogwaardige infrastructuur en diensten.

Vanaf het verdrag van Rome was er sprake van om ongelijkheden tussen regio's weg te werken op sociaal en economische vlak. Het wegwerken van verschillen tussen regio's hoort in principe thuis onder de begrippen sociale en economische cohesie, maar is een ook een deelaspect van het begrip 'territoriale cohesie'. Beginjaren '90 is men in Europa beginnen nadenken over een derde dimensie van het cohesiebeleid: territoriale cohesie. In 1999 leidde het denkproces tot de goedkeuring van het Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsplan (EROP). In 2009 werd 'territoriale cohesie' als begrip toegevoegd aan het Verdrag van Lissabon. In 2008 publiceerde de EC al het groenboek over Territoriale Cohesie (European Commission, 2008). Het groenboek probeert een eerste aanzet te geven tot invulling van het concept 'territoriale cohesie'. Dat groenboek geeft nog geen concrete invulling van het begrip, maar doet een eerste aanzet. Kort samengevat worden de volgende uitdagingen vermeld: verschillen in dichtheid aanpakken (dat houdt o.a. in dat ernaar wordt gestreefd excessieve concentratie van de groei te voorkomen en ook dat de toegang tot de betere resultaten van agglomeraties in alle regio's wordt gefaciliteerd), afstanden overbruggen (o.a. door wegen en internet), administratieve grenzen overbruggen (o.a. i.v.m. de milieuproblematiek). In het document werden eveneens een aantal discussievragen gesteld. In 2009 heeft de Vlaamse Regering haar standpunt bekend gemaakt over deze discussievragen. Elke lidstaat/regio kan 'territoriale cohesie' op basis van het groenboek verschillend invullen. In het kaderstuk wordt de Vlaamse visie op het begrip 'territoriale cohesie' gegeven (Vlaamse Overheid, 2009).

Groenboek over territoriale cohesie 'Van territoriale diversiteit een troef maken'. Standpunt van de Vlaamse overheid. Goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 20 februari 2009.

Vlaanderen verstaat onder territoriale cohesie het volgende: “Territoriale cohesie is een Europese beleidsstrategie die, door de endogene potenties van territoria te optimaliseren en gebruik makend van een geïntegreerd samenwerkingsproces, streeft naar een duurzame en evenwichtige ontwikkeling van het gehele Europese grondgebied”.

Territoriale diversiteit is een belangrijke troef van de Europese Unie die moet worden behouden en zo mogelijk versterkt. Territoriale cohesie gaat uit van de endogene potenties, kansen en beperkingen (ruimtelijk, economisch, sociaal, ecologisch, cultuurhistorisch, enz.) van ieder gebied en probeert dit territoriaal kapitaal, door middel van kruisbestuiving met andere territoria, te optimaliseren. Territoriale cohesie impliceert daarom maatwerk dat een nieuw soort beleidsmaatregelen mogelijk maakt. Zo kan er voor verschillende beleidsinstrumenten gekozen worden, al naar gelang het te ontwikkelen territoriale kapitaal, zonder dat deze gebaseerd zijn op enkel geografische kenmerken zoals perifere ligging, berggebied of eiland.

Territoriale cohesie is een Europese beleidsstrategie die streeft naar een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van het gehele Europese territorium en bestrijdt de negatieve effecten die het gevolg zijn van een onevenwichtige en niet-gecoördineerde wederzijdse impact van het huidige economische en sociale cohesiebeleid. Op deze wijze helpt territoriale cohesie de doelstellingen van de Lissabon- en Göteborgstrategieën te realiseren vanuit een complementair territoriaal perspectief. Teneinde deze strategie op haar effectiviteit en efficiëntie te kunnen beoordelen zijn meetbare indicatoren en evaluatiemomenten noodzakelijk.

Territoriale cohesie kan slechts slagen als ze wordt opgevat als een geïntegreerd samenwerkingsproces waarbij sectoroverschrijdend, tussen verschillende actoren, tussen bestuursniveaus en tussen territoria wordt samengewerkt om de vooropgestelde doelstelling te bereiken. Teneinde deze samenwerking te verbeteren is het wenselijk lokale actoren als volwaardige partners te betrekken bij integrale gebiedsontwikkeling, bij toekomstig Europees beleid meer rekening te houden met de territoriale impact en sectorale uitvoeringsinstrumenten optimaal te benutten voor het bereiken van de transversale territoriale cohesie doelstellingen.

Aangezien territoriale cohesie de ontwikkeling van de endogene potenties van territoria centraal stelt is onderzoek nodig om deze potenties te identificeren en zo kruisbestuiving met andere territoria mogelijk te maken. Ook territoriale analyses van europabrede ontwikkelingen met een impact op de endogene potenties van gebieden zijn daarom noodzakelijk, naast analyses van huidige territoriale tendensen op verschillende en misschien nieuwe.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

De conclusies van de studie worden hieronder systematisch weergegeven:

- Vlaamse EFRO-doelstelling 2-programma:
 - 2,4% van de toegekende steun voor de periode 2007-2010 was bestemd voor de land- en tuinbouwsector.
 - 4,2% van de toegekende steun in de periode 2007-2010 was bestemd voor plattelandontwikkeling.
 - Binnen prioriteiten ‘kennis en innovatie’ en ‘ondernemerschap’ zijn er onbenutte kansen voor land- en tuinbouwsector. Verschillende projecten voor kmo’s zijn ook toepasbaar op land- en tuinbouwbedrijven. Binnen prioriteit ‘stedelijke ontwikkeling’ zijn er kansen voor stadslandbouw.
- Vlaamse EFRO-doelstelling 3-programma:
 - 4,0% van de steun in de periode 2007-2010 werd toegekend aan landbouw- en/of plattelandsgerelateerde projecten
 - Bijna al deze projecten komen voor binnen twee van de zeven deelprogramma’s, nochtans zijn landbouwgerelateerde projecten inpasbaar in alle programma’s.
- Vlaamse ESF-programma:
 - Geen enkel land- en tuinbouw gerelateerd project werd in de periode 2007-2010 goedgekeurd. Er werden wel projecten aangaande de opleiding van werknemers teruggevonden binnen het ruimere agrobusinesscomplex.
 - Binnen het Vlaamse programma zijn er kansen voor organisaties als ‘Boeren op een kruispunt’. Er werden typeprojecten teruggevonden voor kmo’s die ook toepasbaar zijn op deze organisatie.
- Inhoudelijke vergelijking plattelandontwikkeling (ELFPO) met EFRO-doelstelling 2
 - Europees niveau
 - Sociale dimensie van leefkwaliteit is geen thema van EFRO-d2, wel van ELFPO.
 - Thema ‘innovatie’ is inhoudelijk beter uitgewerkt binnen EFRO-d2.
 - Thema ‘verbetering van het milieu’ is in beide programma’s goed uitgewerkt.
 - Vlaams niveau
 - Europees EFRO-thema ‘verbetering van het milieu’ is niet expliciet uitgewerkt (met een apart budget) binnen het Vlaamse programma, dat is wel het geval binnen het PDPO (as 2).

- ‘Kennis en innovatie’ en ‘ondernemerschap’ zijn goed uitgewerkt binnen het Vlaamse EFRO-d2 programma (met bijhorend budget), terwijl deze thema’s minder expliciet aan bod komen binnen het PDPO.
- Demarcatie, overlap en complementariteit tussen EU fondsen
 - Demarcatie is verplicht vanuit EU om dubbele financiering van eenzelfde projectkost ter vermijden, maar de wijze waarop dat moeten gebeuren is vrij te kiezen door de lidstaten.
 - Sommige systemen sluiten complementariteit zo goed als uit, andere laten dat wel toe.
 - In Vlaanderen is er vooral complementariteit tussen EFRO-d2 en PDPO binnen de gebiedsgerichte werking van as 3.
- Gebiedsspecificiteit van het PDPO tegenover het Vlaamse EFRO-d2 programma
 - Voor 2007 werd het EFRO programma uitgesproken gebiedsgericht ingezet (zie bijlage) in de EU en in Vlaanderen, met de hervorming voor de programmaperiode 2007-2013, waarbij het programma toepasbaar werd op grote gebieden (heel Vlaanderen), is de gebiedsspecificiteit afgenomen.
 - De gebiedsspecificiteit binnen het PDPO wordt bewerkstelligd via de gebiedsgerichte werking van as 3 en LEADER. Een aantal agromilieumaatregelen van as 2 worden eveneens gebiedsgericht ingezet.

4.2 Aanbevelingen

Aandacht voor land- en tuinbouwsector en platteland in cohesiebeleid 2014-2020 minstens behouden, maar mogelijk nog versterken.

Bij de opmaak van het Vlaamse EFRO-doelstelling 2 programma 2007-2013 werd binnen prioriteit 1 een specifieke operationele doelstelling voor het platteland ingeschoven, nl. 'innovatie van de plattelandseconomie' en werden ook subsidie voor glastuinbouwzones voorzien binnen prioriteit 3. Dergelijke accenten voor land- en tuinbouwsector en voor plattelandsgebieden worden best behouden in EFRO en ESF 2014-2020.

Landbouwers, landbouworganisaties en plattelandsactoren worden best maximaal ondersteund voor het indienen van projecten en dat zowel binnen prioriteiten en operationele doelstellingen die gericht zijn op land- en tuinbouwsector en platteland als binnen prioriteiten en operationele doelstellingen die open staan voor alle economische sectoren en actoren.

Een specifiek beleid via Pijler 2 (PDPO III) ter versterking van het ondernemerschap is een kans (naast de mogelijkheden die hiervoor zijn binnen EFRO en ESF)

Het cohesiebeleid houdt geen rekening met de specificiteit van de landbouwsector tegenover de andere sectoren. Voor deze specificiteit verwijzen we naar de studie *Zelfredzaamheid* (Bergen, 2009). Het is om deze specificiteit dat de landbouwsector een op maat gesneden beleid verdient en nodig heeft. Kort worden enkele specifieke kenmerken van de landbouwsector opgesomd: prijsinelasticiteit van aanbod en vraag, prijsvolatiliteit, risico (o.a. door weersomstandigheden), kleinschaligheid van de bedrijven en publieke diensten. Dat alles maakt dat een landbouwer een ondernemer in het kwadraat moet zijn.

Uit de analyse is gebleken dat het Vlaamse EFRO-programma duidelijk sterker inspeelt op ondernemerschap (en innovatie) dan het PDPO II. Ter voorbereiding van PDPO III zou onderzocht kunnen worden welke onderdelen van de projecten van UNIZO en VOKA in het kader van ondernemerschap inzetbaar zijn binnen de land- en tuinbouwsector. Hieruit zou een richtinggevende visie kunnen gehaald worden die als basis kan dienen voor een maatregel binnen PDPO III, indien het Pijler 2 beleid post 2013 deze mogelijkheid aanbiedt.

Voorbeelden van projecten rond ondernemerschap zouden kunnen zijn:

1. wegwerken van drempels voor starters en groeiers
2. begeleiding op maat voor starters en groeiers¹¹.
3. stimuleren van de markt van bedrijfsovernames¹²

¹¹ Dit type begeleiding heeft een sterke link met het huidige bedrijfsadviesstelsel (BAS), maar hiermee zou los van de opmaak van een bedrijfseconomische boekhouding steun kunnen worden voorzien voor de begeleiding van jonge landbouwers en bedrijven met een sterk groeipotentieel

¹² Hierbij zou ook het probleem van het tekort aan landbouwgrond voor groeiende bedrijven kunnen aangepakt worden

Een ander aandachtspunt voor PDPO III zou naar analogie met het Vlaamse EFRO-doelstelling 2 programma 'kennisontwikkeling en innovatie' kunnen zijn. Enkele mogelijkheden indien het Europese Pijler 2 beleid post 2013 dat toelaat:

1. ondersteunen van bestaande en nieuw op te richten innovatieplatformen
2. steun aan landbouwbedrijven voor investeringen die innovaties zijn op sectorniveau (niet enkel op bedrijfsniveau, zijnde adoptie, zoals nu het geval is) al dan niet met een milieulink (eco-innovaties)
3. steun voor samenwerking rechtstreeks tussen landbouwbedrijven en onderzoeksinstituten.
4. ondersteunen van samenwerkingsinitiatieven tussen landbouwbedrijven onderling en met non-profitorganisaties¹³

Een verdere versterking van de geïntegreerde aanpak over de verschillende EU fondsen post 2013 (zoektocht naar complementariteit) is een goed zaak, maar juridisch-institutionele problemen, die in het verleden het geval zijn geweest, moeten hierbij vermeden worden en er moet eveneens voldoende flexibiliteit ingebouwd worden

Afstemming van de doelstellingen tussen de verschillende EU fondsen is een goede zaak, dat kan eventueel op het niveau van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader dat door de EC voorgesteld wordt. Een doorgedreven geïntegreerde aanpak, zoals bij opname van ELFPO in de partnerovereenkomst in het kader van het cohesiebeleid, houdt echter ook belangrijke risico's in. Hier wordt verwezen naar evaluatiestudies van gewezen doelstelling 5b gebieden in Vlaanderen, waarbij de integrale aanpak tot organisatorische problemen geleid heeft. Indien EC beslist om toch de geïntegreerde aanpak sterk door te drijven, moet ervoor gezorgd worden dat de kans tot juridische-institutionele problemen vermeden wordt en dat voldoende flexibiliteit ingebouwd wordt.

¹³ Deze maatregel is binnen het huidige Pijler 2 beleid al mogelijk met maatregel: Samenwerking voor de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés en technologieën in de landbouw-, de voedsel- en de bosbouwsector (maatregelcode: 124). Vlaanderen heeft deze maatregel echter niet opgenomen.

Bronnen

Agentschap ondernemen. (2010) Interreg IV 2007-2013 *Samenwerking met landbouwers op vlak van natuur-, landschaps-, water- of milieubeheer of demonstratieprojecten of educatie in dit kader* (Excel). Interreg IV Programmasecretariaat.

Agentschap ondernemen (2010) *Lijst met goedgekeurde EFRO-doelstelling 2 projecten*. EFRO-website van Agentschap Ondernemen. www.efro.be.

Agentschap ondernemen (2007) *Operationeel programma doelstelling 2 "Regionaal concurrentievermogen en werkgelegenheid"*. Vlaanderen 2007-2013.

Agra CEAS Consulting (2005) *Final Report Work Package 9: Rural Development. Ex post evaluation of Cohesion policy programmes 2000-2006 co-financed by the European Fund for Regional Development (Objective 1 and 2)*, Brussel.

Agra CEAS Consultin (2005) *Synthesis of rural development mid-term evaluation LOT 1 EAGGF Guarantee*.

Agra CEAS Consulting (2005) *Synthesis of rural development mid-term evaluation LOT 2 EAGGF Guidance*.

Ahner, D. (2009) *Speech*. Seminarie 'Cohesion policy supporting rural areas' speech, 1 Oktober 2009, Brussel
[/http://ec.europa.eu/regional_policy/conferences/urban_development/programme_en.cfm?nmenu=2](http://ec.europa.eu/regional_policy/conferences/urban_development/programme_en.cfm?nmenu=2)

Bergen D. (2010) *Zelfredzaamheid in de landbouw. Voer voor discussie*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Danckaert S., Cazaux G., Bas L. & Van Gijsegem, D. (2010) *Landbouw in een groen en dynamisch stedengewest*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Departement Landbouw en Visserij (2008) *Programma voor plattelandsontwikkeling in Vlaanderen (PDPO), periode 2007-2013*, Brussel

European Commission (2010) Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee, the committee of the regions and the European investment bank. *Conclusions of the fifth report on economic, social and territorial cohesion: the future of cohesion policy* SEC(2010) 1348 final.

European Commission (2008) *Mededeling van de commissie aan de raad, het Europees parlement, het comité van de regio's en het Europees economisch en sociaal comité. Groenboek over territoriale cohesie Van territoriale diversiteit een troef maken* SEC(2008) 2550.

European Network for Rural Development (ENRD) (2010) *Thematic Working Group 1 Targeting territorial specificities and needs in Rural Development Programmes Final Step 2*.

Europese Unie (2010) *Investeren in de toekomst van Europa Vijfde verslag over de economische, sociale en territoriale cohesie*.

Verordening (EEG) nr. 4256/88 met betrekking tot het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL), afdeling Oriëntatie *PB L374*

Verordening (EEG) nr. 2052/88 van de Raad van 24 juni 1988 betreffende de taken van de Fondsen met structurele strekking, hun doeltreffendheid alsmede de coördinatie van hun bijstandsverlening onderling en met die van de Europese Investeringsbank en de andere bestaande financieringsinstrumenten *PB L185*

Verordening (EEG) nr. 2085/93 van de Raad van 20 juli 1993 houdende wijziging van Verordening (EEG) nr. 4256/88 tot vaststelling van bepalingen voor de uitvoering van Verordening (EEG) nr. 4256/88 van de Raad van 19 december 1988 tot vaststelling van bepalingen voor de uitvoering van Verordening (EEG) nr. 2052/88 met betrekking tot het EOGFL, Afdeling Oriëntatie *PB L193*

Verordening (EU) nr 1698/2005. Inzake steun voor plattelandontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO) *PB L277*

Verordening (EU) nr 1080/2006. Inzake het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1783/1999. *PB L210*

Vlaamse Overheid (2009) *Groenboek over territoriale cohesie 'Van territoriale diversiteit een troef maken' Standpunt van de Vlaamse overheid*, Goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 20 februari 2009.

Vlaamse Overheid (2010) *Mededeling aan de leden van de Vlaamse regering van 04/06/10 betreffende de oriënterende elementen voor een Vlaams standpunt over het cohesiebeleid na 2013*. Vertrouwelijk

Vlaamse Overheid (2010) *Standpunt van de Vlaamse regering van 15/10/10 betreffende EU cohesiebeleid na 2013*. Vertrouwelijk.

Vuylsteke A. & de Regt E. (2011) Stimuleren van samenwerking in de land- en tuinbouw. Deel 2: Mogelijkheden in het kader van het Europese Plattelandsbeleid, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Vuylsteke, A. & Van Gijsegem, D. (2010) *Innovatiebeleid en –instrumenten voor de Vlaamse land- en tuinbouw*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Wes vzw (2008) *Evaluatiestudie van de impact van 20 jaar Europese steun voor de economie in de Westhoek*, Brugge.

Tabellen

TABEL 1 OVERZICHT VAN DE FINANCIËLE VERDELING VAN HET BESCHIKBARE BUDGET 2007-2013 VOOR COHESIEBELEID IN BELGIË.....	3
TABEL 2 OVERZICHT VAN DE PRIORITEITEN EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN	4
TABEL 3 OVERZICHT VAN GEPLANDE SUBSIDIE PER OPERATIONELE DOELSTELLING VOOR EFRO DOELSTELLING 2	5
TABEL 4 GEPLANDE EFRO BUDGET DOOR DE INTERREGIONALE SAMENWERKING ONDERVERDEELD PER DEELPROGRAMMA	7
TABEL 5 OVERZICHT VAN DE MATE WAARIN DE LAND- EN TUINBOUWSECTOR EN PLATTELANDSGEBIEDEN BEGUNSTIGDEN ZIJN VAN DE GOEDGEKEURDE EFRO DOELSTELLING 2 PROJECTEN 2007-2010.....	9
TABEL 6 OVERZICHT VAN DE EFRO-PROJECTEN BINNEN DE LAND- EN TUINBOUWSECTOR.....	10
TABEL 7 PROJECTEN BINNEN INNOVATIE VAN DE PLATTELANDSECONOMIE (P1O6) WAARBIJ NAAST DE ANDERE SECTOREN OP HET PLATTELAND OOK DE LANDBOUWSECTOR BETROKKEN IS	12
TABEL 8 PROJECTEN BINNEN INNOVATIE VAN DE PLATTELANDSECONOMIE (P1O6) WAARBIJ DE LAND- EN TUINBOUWSECTOR NIET BETROKKEN IS.....	13
TABEL 9 GOEDGEKEURDE PROJECTEN BINNEN EFRO DOELSTELLING 2 WAARBIJ LAND- EN TUINBOUWBEDRIJVEN GEEN RECHTSTREEKSE BEGUNSTIGDE ZIJN, MAAR MOGELIJK WEL VOORDEEL KUNNEN HALEN UIT HALEN	14
TABEL 10 GOEDGEKEURDE PROJECTEN BINNEN EFRO DOELSTELLING 2 AANGAANDE DE UITBOUW VAN ELEKTRONISCHE ONDERNEMINGSLOKETTEN (P2O2).....	15
TABEL 11 PRIORITEIT 2: OVERZICHT VAN HET NOG BESCHIKBARE BUDGET EN HET PERCENTAGE VAN HET GEPLANDE BUDGET PER OPERATIONELE DOELSTELLING (MEI 2011)	18
TABEL 12 PRIORITEIT 4: OVERZICHT VAN HET NOG BESCHIKBARE BUDGET EN HET PERCENTAGE VAN HET GEPLANDE BUDGET PER OPERATIONELE DOELSTELLING (MEI 2011)	21
TABEL 13 INTERREGIONALE SAMENWERKING: OVERZICHT VAN DE AL GOEDGEKEURDE PROJECTEN 2007-2013 DIE GEHEEL OF GEDEELTELIJK LANDBOUWGERELATEERD ZIJN (DECEMBER 2010).....	22
TABEL 14 OVERZICHT VAN DE VERSCHILLENDE PRIORITEITEN.....	29
TABEL 15 OVERZICHT VAN DE PROVINCIES EN ARRONDISSEMENTEN DIE IN AANMERKING KOMEN.....	30
TABEL 16 GOEDGEKEURDE BINNEN ESF DOELSTELLING 2 DIE QUA INHOUD EEN LINK HEBBEN MET ORGANISATIES ALS 'BOEREN OP EEN KRUISPUNT'.....	31
TABEL 17 VERGELIJKING VAN DE DOELSTELLINGEN ZOALS BESCHREVEN IN DE EUROPESE VERORDENINGEN VOOR EFRO EN ELFPO.....	33
TABEL 18 PROJECTEN BINNEN MAATREGEL 331 'INTERMEDIAIRE DIENSTVERLENING' DIE ONDER TE BRENGEN ZIJN ONDER HET THEMA 'ONDERNEMERSCHAP'	35
TABEL 19 OVERZICHT VAN HET VASTGELEGDE BUDGET VOOR HET COHESIEBELEID 1989-2013 PER DOELSTELLING IN MILJARD EURO	IV
TABEL 20 REGIO'S BINNEN VLAANDEREN IN DE PERIODE 1989-2013 DIE IN AANMERKING KWAMEN VOOR FINANCIËLE STEUN UIT HET COHESIEBELEID	VI

Afkortingen

ADLO	Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling (Departement Landbouw en Visserij)
AMS	Afdeling Monitoring en Studie (Departement Landbouw en Visserij)
EFRO	Europees Fonds Regionale Ontwikkeling
ELFPO	Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
EOGFL	Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw
ESF	Europees Sociaal Fonds
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GSK	Gemeenschappelijk Strategisch Kader
kmo	Kleine-middelgrote onderneming
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l' Economie Rurale
NUTS	nomenclatuur d'unités territoriales statistiques
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OP	Operationeel programma
PDPO	Programmeringsdocument Plattelandsontwikkeling, bedoeld wordt steeds het <u>Vlaamse</u> programma voor plattelandsontwikkeling
PG	Plaatselijke Groep
PLBK	Provinciale Landbouwkamer
UNIZO	De Unie van Zelfstandige Ondernemers
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VO	Verordening

Bijlage: Geschiedenis van het cohesiebeleid met focus op de relatie met het plattelandsbeleid

Bronnen: EU Cohesion Policy 1988-2008: Investing in Europe's future (European Commission, 2008); Synthesis of rural development mid-term evaluation EAGGF Guarantee and Guidance (Agra CEAS consulting, 2005); Verordening EG 4256/88; Verordening EG 2052/88; Verordening EG 2085/93

4.3 Europa

Hoewel de oorsprong van het cohesiebeleid, zijnde de communautaire beleidslijn dat regionale ongelijkheden weggewerkt moeten worden, teruggaat op het Verdrag van Rome (1957) is er slechts sprake van een (geïntegreerd) cohesiebeleid sinds 1988, de Europese akte van 1986 heeft hiervoor de basis gelegd. In de periode 1957-1988 was er slechts sprake van drie onafhankelijke fondsen: ESF opgericht in 1958, het EOGFL opgericht in 1962 en EFRO opgericht in 1975. In die periode was er weliswaar een Europese cofinanciering, maar de projecten werden volledig vrij geselecteerd door de lidstaten. In de periode 1988-2006 maakte het plattelandsbeleid (nog niet in de vorm zoals we het vandaag kennen, zie verder) integraal deel uit van het Europese cohesiebeleid. Sinds 2007 valt het er volledig buiten.

4.3.1 Periode 1989-1993

Een belangrijke budgettaire verschuiving kwam in die periode de drie structuurfondsen (ESF, EOGFL en EFRO) ten goede en leidde tot een opmerkelijke verhoging van de middelen. Dat ging gepaard met een drastische wijziging van de manier waarop de fondsen werden beheerd. De hervorming van 1988 introduceerde een aantal principes voor het cohesiebeleid en zijn instrumenten, die sindsdien de „gebruiksaanwijzing” van het beleid uitmaken. Deze principes zijn:

- concentratie op een beperkt aantal doelstellingen met de klemtoon op de minst ontwikkelde regio's
- meerjarenprogramma's op basis van analyse, strategische planning en evaluatie;
- additionaliteit, die voorkomt dat lidstaten nationale uitgaven vervangen door EU-uitgaven
- partnerschap in het ontwerp en de uitvoering van programma's met nationale, subnationale en Europese actoren, met inbegrip van de sociale partners en niet-gouvernementele organisaties, wat zorgt voor vereenzelviging met en transparantie van de interventies.

In 1988 werden vijf prioritaire doelstellingen overeengekomen:

- Doelstelling 1: bevorderen van de ontwikkeling en structurele aanpassing van regio's met een ontwikkelingsachterstand
- Doelstelling 2: omschakelen van regio's die zwaar door de achteruitgang van de industrie worden getroffen

- Doelstelling 3 en 4: bestrijden van langdurige werkloosheid; bevorderen van de inschakeling van jongeren in het arbeidsproces;
- Doelstelling 5: (a) versnellen van de aanpassing van landbouwstructuren (geen afgebakend geografisch gebied) en (b) stimuleren van de ontwikkeling van plattelandsgebieden (in een afgebakend geografisch gebied)¹⁴

De volgende fondsen werden voor de verschillende doelstellingen ingezet:

Doelstelling 1: EFRO, ESF, EOGFL afdeling oriëntatie

Doelstelling 2: EFRO, ESF

Doelstelling 3 en 4: ESF

Doelstelling 5a: EOGFL afdeling oriëntatie¹⁵

Doelstelling 5b: EOGFL afdeling oriëntatie, ESF, EFRO

Europese Territoriale samenwerking: EFRO, ESF, EOGFL afdeling oriëntatie (voor LEADER)

Voor de beschikbare Europese middelen voor de verschillende doelstellingen wordt verwezen naar Tabel 19. Wat opvalt, is dat 64% van de middelen beschikbaar zijn voor gebieden met een ontwikkelingsachterstand.

Terwijl de interventies onder Doelstelling 5a **geen** algemeen geografisch doelgebied hadden, waren die onder Doelstelling 5b geconcentreerd op plattelandsgebieden die aan bepaalde voorwaarden voldeden duidende op ontwikkelingsachterstand.

De uitgaven voor doelstelling 5a gebieden (alhoewel geen specifiek geografisch gebied) werden volledig door EOGFL-oriëntatie betaald en betrof steun voor de volgende maatregelen (mogelijkheden op Europees niveau, niet noodzakelijk geïmplementeerd in Vlaanderen):

- maatregelen die het marktbeleid ondersteunen en helpen om terug een balans te vinden tussen productie en marktcapaciteit zoals aanpassing productiepotentieel en de heroriëntering en de omschakeling van de productie met inbegrip van maatregelen voor de productie en promotie van kwaliteitsproducten
- Bosbouwmaatregelen ten behoeve van landbouwbedrijven, met name de bebossing van landbouwgrond
- subsidies voor vervroegde pensionering
- LFA-betalingen
- agromilieumaatregelen (maatregelen gericht op milieubescherming en natuurbehoud, vooral via de bevordering van aangepaste landbouwproductiemethoden
- vestigingssteun
- investeringssteun op landbouwbedrijven (met als doel naast het drukken van de productiekosten en de verbetering van levens- en arbeidsomstandigheden van de landbouwers, ook **de diversificatie** van hun activiteiten en de instandhouding en verbetering van de natuur)

¹⁴ Voor de selectie van de gebieden moet rekening gehouden worden met de mate waarin zij plattelandsgebieden zijn, gelet op het aantal personen dat in de landbouw werkzaam is, met het niveau van hun economische en agrarische ontwikkeling, met hun perifere ligging en met hun gevoeligheid voor de ontwikkeling van de landbouwsector

¹⁵ Eveneens FOIV (visserijfonds), maar dit wordt buiten beschouwing gelaten

- maatregelen ter bevordering van afzet en verwerking van landbouw-, bosbouwproducten.
- steun voor de ontwikkeling van producentgeroepen

Voor doelstelling 5a was het niet noodzakelijk een operationeel programma in te dienen.

Binnen de doelstelling 1 en de doelstelling 5b gebieden konden echter nog bijkomende maatregelen gesubsidieerd worden vanuit EOGFL-oriëntatie op voorwaarde dat ze niet al gesubsidieerd werden vanuit EFRO:

- meer uitdrukkelijk dan onder investeringssteun aan landbouwbedrijven onder 5a: maatregelen die zijn gericht op diversificatie, met name om landbouwers de mogelijkheid te bieden verscheidende activiteiten te combineren of andere bronnen van inkomsten aan te boren
- verbetering van de voor de ontwikkeling van land- en bosbouw onontbeerlijke plattelandsstructuur
- ruilverkaveling
- individuele of collectieve verbetering van akkerland en weidegrond
- werken met betrekking tot irrigatie en drainage
- stimulering van investeringen in ambachtelijke sectoren, met inbegrip van verbetering van het woongedeelte van landbouwbedrijven
- milieubescherming en instandhouding van de rurale ruimte
- herstel van het agrarische productiepotentieel dat door een natuurramp teniet is gedaan
- terreinen bebossen en bossen verbeteren en opnieuw aanleggen, ook begeleidende maatregelen om een bos optimaal te kunnen benutten
- ontwikkeling van de landbouw- en bosbouwvoorlichting en verbetering van de voorzieningen voor het geven van beroepsopleidingen in land- en bosbouw

Belangrijk is echter dat binnen de doelstelling 1 en 5b gebieden het verplicht was om een 1 operationeel programma te maken en dat een geïntegreerde aanpak noodzakelijk was (rekening houden met de doelstellingen en acties van de andere structurele fondsen).

Specifiek voor plattelandsontwikkeling moesten in het programmadocument de volgende elementen opgenomen worden:

- Een identificatie van de problemen van de landbouwstructuren
- Een beschrijving van de prioriteiten van de regionale ontwikkeling en de geselecteerde acties waarmee gepoogd zal worden om deze problemen te overkomen
- Een indicatie van op welke wijze gebruik zal gemaakt worden van de middelen uit EOGFL-oriëntatie om de acties uit te voeren

Naast de nationale en regionale programma's die werden opgezet onder bovenstaande doelstellingen, stelde de Commissie 16 communautaire initiatieven (Europese territoriale samenwerking) voor om de specifieke problemen van bepaalde regio's of sectoren aan te pakken. Het „Interreg“-initiatief (financiering vanuit EFRO) ondersteunde grensoverschrijdende samenwerking tussen buurregio's, terwijl andere initiatieven projecten financierden op het vlak van beroepsopleiding en jobcreatie (financiering vanuit ESF). 'Leader'- (financiering vanuit EOGFL-oriëntatie) financierde lokale en landelijke ontwikkelingsprojecten. Nog andere initiatieven mikten op de herstructurering van industriegebieden, de ultraperifere regio's of problemen zoals milieubescherming, energie, informatietechnologieën en onderzoek.

Tabel 19 Overzicht van het vastgelegde budget voor het cohesiebeleid 1989-2013 per doelstelling in miljard euro

	1989-1993	1994-1999	2000-2006	2007-2013
Doelstelling 1	44 (64%)	109 (68%)	136 (70%)	283 ¹⁶ (82%)
Doelstelling 2	6 (9%)	9 (6%)	23 (12%)	55 (16%)
Doelstelling 3 en 4	7 (10%)	15 (10%)	24 (12%)	
Doelstelling 5	6 (9%)	13 (8%)	0 (0%)	
Doelstelling 6	0 (0%)	0,7 (0,4%)	0 (0%)	
Europese territoriale samenwerking (interreg, Urban, Leader, ...)	5 (8%)	14 (9%)	12 (5%)	9 ¹⁷ (3%)
Totaal	68	161	233	347¹⁸

4.3.2 Periode 1994-1999

De hervorming van 1993 voor de periode 1994-1999 liet de doelstellingen van de periode 1994-1999 nagenoeg ongewijzigd. Er werd echter een zesde doelstelling toegevoegd: ontwikkeling en structurele aanpassing van zeer dunbevolkte gebieden (in Zweden en Finland). Het totale beschikbare budget voor het cohesiebeleid nam in deze periode wel sterk toe (meer dan een verdubbeling). Ook werd er voor deze periode een nieuw fonds opgericht: het cohesiefonds. Het was van toepassing op landen met een bruto nationaal product lager dan 90% van het EU gemiddelde. Dat cohesiefonds droeg 15 miljard ECU bij voor doelstelling 1.

4.3.3 Periode 2000-2006

In de periode 2000-2006 werd het cohesiebeleid vereenvoudigd. Zo werden de doelstelling 5 (a en b) afgeschaft en werden doelstellingen 3 en 4 samengevoegd. Ook het aantal Europese Territoriale samenwerkingsprogramma's werd drastisch gereduceerd (van 13 naar 4). De doelstellingen werden eveneens aangepast: zo werd de focus op industrie in doelstelling 2 weggelaten. Ook het budget nam in deze periode nog drastisch toe (zie Tabel 19), al moet men er wel mee rekening houden dat ook het aantal lidstaten sinds 2004 sterk toenam.

De doelstellingen waren als volgt gedefinieerd:

- Doelstelling 1: bevorderen van de ontwikkeling en structurele aanpassing van regio's met een ontwikkelingsachterstand (geen wijziging)
- Doelstelling 2: ondersteunen van de economische en sociale omschakeling van gebieden met structurele moeilijkheden

¹⁶ Exclusief EOGFL

¹⁷ Exclusief LEADER

¹⁸ Exclusief EOGFL

- Doelstelling 3: ondersteunen van de aanpassing en modernisering van het beleid en de systemen op het gebied van onderwijs, opleiding en werkgelegenheid

De volgende fondsen financierden de verschillende doelstellingen:

Doelstelling 1: EFRO, ESF, EOGFL afdeling oriëntatie, cohesiefonds

Doelstelling 2: EFRO, ESF

Doelstelling 3: ESF

Europese Territoriale samenwerking: EFRO, ESF, EOGFL afdeling oriëntatie (voor LEADER)

Zoals hierboven aangegeven werden de middelen van EOGFL afdeling oriëntatie in de periode 2000-2006 enkel nog maar ingezet binnen doelstelling 1 gebied.

De maatregelen in het kader van plattelandsontwikkeling zoals die al bestonden voor 2000 in de doelstelling 1 en 5ab gebieden werden nog verder uitgebreid en sommige zoals de agromilieumaatregelen werden ook verplicht gemaakt. Dat gebeurde in het kader van de Agenda 2000 hervorming.

Belangrijk om op te merken is dat alleen nog in de doelstelling 1 gebieden deze maatregelen in het kader van plattelandsontwikkeling nog binnen het cohesiebeleid opgenomen waren. Buiten doelstelling 1 gebied werden deze maatregelen voortaan gefinancierd door de afdeling garantie van het EOGFL, dat volledig buiten het cohesiebeleid valt. Dat is de afdeling waaruit ook het markt- en inkomenbeleid gefinancierd werd. Het is een eigenaardige wending in deze periode dat afdeling garantie ook maatregelen in het kader van plattelandsontwikkeling financierde die gedeeltelijk verklaard kan worden door de statement van de toenmalige Europese commissaris voor landbouw wou maken dat plattelandsontwikkeling thuishoort onder het mainstream landbouwbeleid.

In regio's zoals Vlaanderen, waar geen doelstelling 1 gebied aanwezig was, was vanaf 2000 het plattelandsbeleid dus volledig ontkoppeld van het cohesiebeleid, met uitzondering van het LEADER initiatief dat nog steeds onder de Europese Territoriale samenwerking viel.

Voor de volledigheid melden we nog dat ook binnen doelstelling 1 gebied een deel van de maatregelen in het kader van plattelandsontwikkeling ook door EOGFL afdeling garantie betaald werden. Dat waren de zogenaamde drie begeleidende maatregelen die al sinds 1992 bestonden (agromilieumaatregelen, bebossing en vervroegde uittreding) en steun voor gebieden met natuurlijke en specifieke handicaps (LFA-gebieden).

Voor de volledigheid melden we ook nog dat de lidstaten in de periode 2000-2006 wel nog de mogelijkheid kregen om binnen doelstelling 2 gebied de maatregelen in het kader van plattelandsontwikkeling (gefinancierd door EOGFL afdeling garantie) geïntegreerd in te zetten samen met de andere fondsen (EFRO en ESF). In dit geval was dat een soort voortzetting van de doelstelling 5b gebieden. Enkel Frankrijk heeft echter van deze mogelijkheid gebruikt gemaakt voor zijn 21 doelstelling 2 gebieden.

4.3.4 Periode 2007-2013

In deze periode werd het cohesiebeleid grondig hervormd. Vooreerst veel het plattelandsbeleid ook in doelstelling 1 gebied nu volledig uit het cohesiebeleid. De andere belangrijke aanpassing was dat de doelstelling 2 een hele andere invulling kreeg, deze stond niet meer voor regio's met structurele problemen, maar voor welvarende regio's die hun concurrentievermogen en werkgelegenheid nog wensen te versterken. De nieuwe doelstellingen luiden als volgt:

- Doelstelling 1: 'Convergentie': deze doelstelling streeft naar een snellere convergentie van de minst ontwikkelde lidstaten en regio's, die een BBP per capita hebben van minder dan 75 % van het EU-gemiddelde;
- Doelstelling 2: 'Regionaal concurrentievermogen en werkgelegenheid': deze doelstelling heeft betrekking op alle andere EU-regio's, met als doel de concurrentiepositie, aantrekkingskracht en werkgelegenheid, van die regio's te verbeteren
- Doelstelling 3: 'Europese territoriale samenwerking': op basis van het Interreg-initiatief is er steun beschikbaar voor grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking, alsook voor netwerken

De volgende fondsen financieren in de periode 2007-2013 de verschillende doelstellingen:

Doelstelling 1: EFRO, ESF, cohesiefonds

Doelstelling 2: EFRO, ESF

Doelstelling 3: EFRO, ESF

Ook het budget voor cohesiebeleid nam in deze periode nog drastisch toe (zie Tabel 19), zeker als er rekening meegehouden wordt dat de bijdrage vanuit EOGFL afdeling oriëntatie nu weggevallen is. Anderzijds moet het budget dat beschikbaar is voor doelstelling 2 gebieden nu wel over meer regio's verdeeld worden, nl. over alle gebieden die zonder grote ontwikkelingsachterstand.

4.4 Vlaanderen

De impact van het cohesiebeleid in Vlaanderen is in de periode 1989-2013 geleidelijk toegenomen. ESF heeft in Vlaanderen steeds via doelstelling 3 of 4 steeds over het hele grondgebied van toepassing geweest. Dat is echter niet het geval voor EFRO en EOGFL afdeling oriëntatie. In Tabel 20 wordt een overzicht gegeven.

Tabel 20 Regio's binnen Vlaanderen in de periode 1989-2013 die in aanmerking kwamen voor financiële steun uit het cohesiebeleid

	1989-1993	1994-1999	2000-2006	2007-2013
Doelstelling 2 (EFRO en ESF)	1) Limburg 2) Arrondissement Turnhout	1) Limburg 2) Arrondissement Turnhout	1) Limburg 2) Arrondissement Turnhout 3) Stedelijk gebied Antwerpen 4) Kust 5) Stedelijk gebied Gent	Heel Vlaanderen
Doelstelling 5b (EOGFL afdeling oriëntatie)	1) Hageland	1) Westhoek-Middenkust 2) Meetjesland	1) Westhoek-Middenkust (phasing-out) 2) Meetjesland (phasing-out)	/